

**UCHWAŁA NR XXXII/225/2016
RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM**

z dnia 27 października 2016 r.

w sprawie przyjęcia gminnego programu ochrony środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie na lata 2016 – 2019 z perspektywą na lata 2020 – 2023

Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r. poz. 672; z 2015 r. poz. 478; z 2016 r. poz. 903, poz.1250, poz.1427), Rada Miejska w Drawsku Pomorskim uchwała, co następuje:

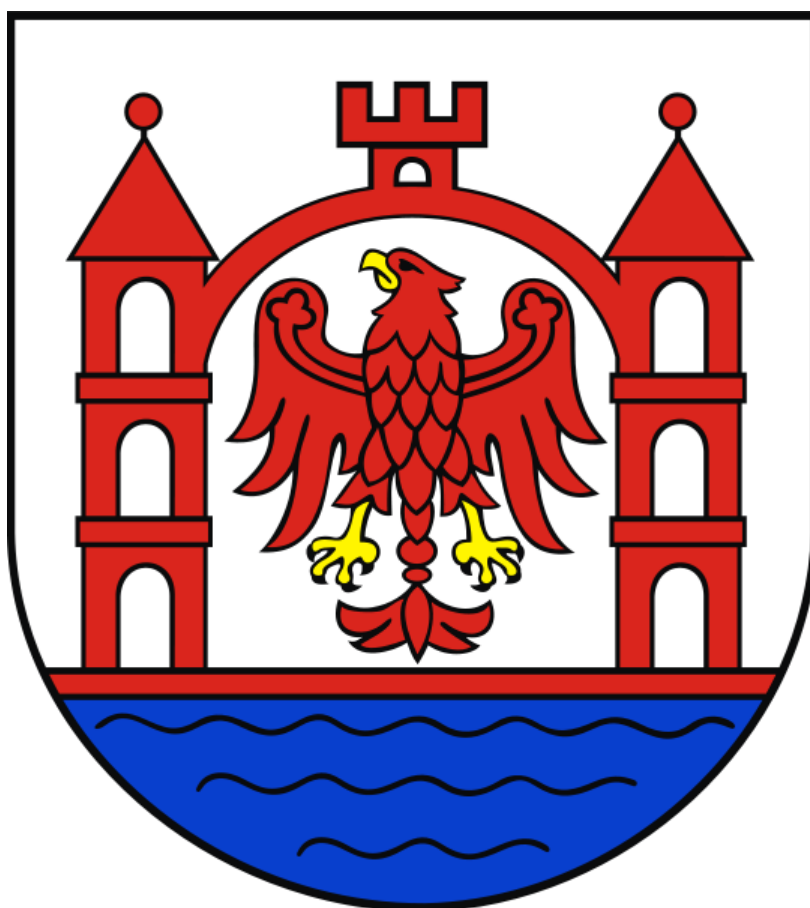
§ 1. Przyjmuje się gminny Program ochrony środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie na lata 2016 – 2019 z perspektywą na lata 2020 – 2023, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Drawsku
Pomorskim

Ireneusz Gendek

**PROGRAM
OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY
DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2016-2019
Z PESPEKTYWĄ
NA LATA 2020 – 2023**

Drawsko Pomorskie 2016

Wykaz skrótów

AWRSP – Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa
BEiŚ – Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko”
D-P-S-I-R – model „siły sprawcze – presja – stan – wpływ – reakcja”
EOG – Europejski Obszar Gospodarczy
GUS – Główny Urząd Statystyczny
JCWP – jednolite części wód powierzchniowych
JST – jednostka samorządu terytorialnego
MŚ – Ministerstwo Środowiska
NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NIK – Najwyższa Izba Kontroli
OECD – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
PMŚ – Państwowy Monitoring Środowiska
POIiŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
POŚ – program ochrony środowiska
PSZOK – punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych
RIPOK – Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RLM – równoważna liczba mieszkańców
UE – Unia Europejska
WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
ZWiK – Zakład Wodociągów i Kanalizacji

Spis treści

1. Wstęp.....	4
1.1. Podstawa prawna opracowania.....	4
1.2. Metodyka sporządzenia Programu	4
2. Streszczenie	5
3. Ocena stanu środowiska	6
3.1. Ogólna charakterystyka Gminy.....	6
3.2. Stan środowiska w gminie Drawsko Pomorskie.....	10
3.2.1. Jakość wód i gospodarka wodno-ściekowa	10
3.2.2. Powierzchnia ziemi	17
3.2.3. Powietrze atmosferyczne	20
3.2.4. Klimat akustyczny	22
3.2.5. Promieniowanie elektromagnetyczne	23
3.2.6. Gospodarowanie odpadami.....	25
3.2.7. Awarie przemysłowe	28
3.3. Biotyczne elementy środowiska.....	29
3.3.1. Pomniki przyrody.....	29
3.3.2. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000.....	31
3.3.3. Lasy	36
3.4. Efekty realizacji założeń Programu ochrony środowiska w latach 2014 - 2015.....	37
3.5. Analiza SWOT.....	40
4. Cele programu ochrony środowiska, zadania i ich finansowanie	44
4.1. Cel nadrzędny	44
4.2. Cele systemowe.....	44
4.3. Priorytety w zakresie ochrony środowiska w gminie Drawsko Pomorskie.....	51
5. System realizacji programu ochrony środowiska.....	53
5.1. Narzędzia i instrumenty realizacji Programu.....	53
5.1.1. Korzystanie ze środowiska	53
5.1.2. Instrumenty finansowe	53
5.1.3. Narzędzia i instrumenty karne i administracyjne	54

5.1.4.	Dostęp do informacji o środowisku	54
5.2.	Źródła finansowania działań Programu ochrony środowiska	55
5.2.1.	Fundusze Unii Europejskiej	57
5.3.	Wdrażanie i monitoring Programu	62
5.4.	Wskaźniki efektywności Programu	62

1. Wstęp

1.1. Podstawa prawna opracowania

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska w art. 17 ust. 1 (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.) wprowadza na poszczególne szczeble administracji samorządowej wymóg sporządzenia wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska. Program ochrony środowiska ma na celu efektywne zarządzanie ochroną środowiska zgodnie z polityką ekologiczną państwa.

Program ochrony środowiska powinien spełniać wymagania określone w art. 14, art. 17 i art. 18 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.). Zasady i tryb udziału społeczeństwa w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie programu ochrony środowiska określa ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.).

Program ochrony środowiska (dalej: POŚ), po zaopiniowaniu przez Radę Powiatu Drawskiego uchwalany jest przez Radę Miejską w Drawsku Pomorskim. Zgodnie z zapisami art. 18 ust. 2 ustawy Prawo ochrony środowiska organ wykonawczy, w tym przypadku Burmistrz Drawska Pomorskiego, sporządza co 2 lata raport z realizacji POŚ i przedkłada go Radzie Miejskiej. Raport zawiera podsumowanie działań podjętych w celu realizacji zadań określonych w POŚ.

1.2. Metodyka sporządzenia Programu

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Drawsko Pomorskie został opracowany w oparciu o „Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” (Ministerstwo Środowiska, dnia 2 września 2015 roku, Warszawa). Wg wytycznych, przyjęte w POŚ rozwiązania muszą uwzględniać w pierwszym rzędzie działania prowadzące do zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiska, poprawy stanu środowiska, poprawy stanu jakości powietrza, zapewnienia racjonalnej gospodarki odpadami i gospodarki wodno-ściekowej, przeciwdziałania zmianom klimatu i adaptacji do nich, zapobiegania klęskom żywiołowym oraz do zwiększenia bezpieczeństwa powodziowego mieszkańców. Cele, kierunki interwencji i zadania należy określić na podstawie analizy aktualnej sytuacji i oczekiwanych zmian w ochronie środowiska. Przy ich formułowaniu należy uwzględnić obowiązujące przepisy prawa polskiego i unijnego, aktualne krajowe i regionalne strategie, koncepcje i dokumenty planistyczne, w tym także sektorowe.

Aktualny stan środowiska na terenie gminy miejsko-wiejskiej Drawsko Pomorskie przeanalizowano na podstawie aktualnych danych Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Szczecinie. Do analizy sytuacji społeczno-demograficznej wykorzystano informacje Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz Starostwa Powiatowego w Drawsku Pomorskim. W opracowaniu wykorzystano również informacje, w których posiadaniu jest Urząd Miejski w Drawsku Pomorskim oraz instytucje wymienione poniżej:

- Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego,
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie,
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie,
- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Drawsku Pomorskim.

2. Streszczenie

Podstawą prawną opracowania „Programu Ochrony Środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie na lata 2016 - 2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023 roku” jest art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.), który wprowadza na poszczególne szczeble administracji samorządowej wymóg sporządzenia wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska. Zgodnie z art. 14 ust. 2 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. Politykę ekologiczną państwa przyjmuje się na 4 lata, z tym, że przewidziane w niej działania w perspektywie obejmują kolejne 4 lata. Po 4 latach niezbędne jest przygotowanie nowego programu. Podjęcie działań w tym zakresie wymuszone jest uwarunkowaniami formalnoprawnymi (wymagania ustawowe), merytorycznymi (przyjęcie przez Sejm RP nowej Polityki ekologicznej państwa) oraz organizacyjnymi (zrealizowanie części zadań i osiągnięcie części celów stawianych w poprzednim programie ochrony środowiska). Zakres merytoryczny Programu Ochrony Środowiska określają „Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” (Ministerstwo Środowiska, dnia 2 września 2015 roku, Warszawa).

Program zawiera ocenę stanu środowiska gminy Drawsko Pomorskie w oparciu o dostępne materiały. Cele i kierunki działań gminy przedstawiono w „harmonogramie realizacji zadań własnych wraz z ich finansowaniem” (Załącznik nr 1) oraz ujęto w podziale na najważniejsze komponenty środowiska w odniesieniu do założeń dokumentu wyższego szczebla, tj. „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Drawskiego na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019 – 2022”:

- ochrona powietrza atmosferycznego;
  - ograniczenie niskiej emisji oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii (OZE),
- ochrona zasobów wodnych;
  - zaopatrzenie w wodę,
  - odprowadzanie ścieków,
- gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi;

Przez teren miasta i gminy Drawsko Pomorskie przebiega droga krajowa nr 20 łącząca Stargard Szczeciński i Szczecinek zapewniająca dogodnie powiązania w ramach województwa oraz dogodnie powiązanie ze wschodnią częścią kraju. Pozostałe drogi wojewódzkie to nr 148 – Drawsko Pom. – Łobez, nr 162 – Zarańsko – Świdwin, nr 173 – Drawsko Pom. – Połczyn Zdrój, nr 175 – Drawsko Pom. – Kalisz Pom. Komunikację kolejową zapewnia linia kolejowa nr 385 Runowo Pomorskie – Szczecinek.

Struktura użytkowania gruntów

Powierzchnia gminy Drawsko Pomorskie wynosi 34417 ha. Większość gruntów użytkowanych rolniczo jest średniej i słabej jakości. Przeważające klasy bonitacji to IVa, IVb i V. Zalesienie to ok. 38% całkowitej powierzchni gminy.

Tab. 1. Stopień zalesienia na terenie gminy Drawsko Pomorskie (GUS 2014)

Powierzchnia lasów ogółem w ha:	13099,73
w tym lasy publiczne	12764,29
w tym własność gminy	77,60
Lesistość w [%]	38,1

Strefa społeczna

Gminę Drawsko Pomorskie zamieszkuje 16534 osób (wg danych GUS – stan na 31 grudnia 2014 r.) na powierzchni 344 km². Zaludnienie wynosi ok. 48 osób/km².

Tab. 2. Struktura ludności gminy Drawsko Pomorskie w latach 2012 – 2014 (Źródło: GUS 2014)

Wyszczególnienie	Rok		
	2012	2013	2014
Ludność ogółem	16744	16618	16534
Ludność na 1km ²	49	48	48
Kobiety na 100 mężczyzn	105	106	106
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	55	56	56

Tab. 3. Gmina Drawsko Pomorskie na tle powiatu (wg „Statystycznego Vademecum Samorządowca 2015”)

	Powiat	Gmina Drawsko Pomorskie
Ludność	58264	16534
W tym kobiety	29679	8498
Urodzenia	602	154
Zgony	576	172
Przyrost naturalny	26	-18
Saldo migracji ogółem	-242	-77
Ludność w wieku:		

• przedprodukcyjnym	10928	2998
• produkcyjnym	37167	10495
• poprodukcyjnym	10169	3041

Turystyka

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie występują liczne szlaki turystyczne:

- **szlak pieszy „Jezior Drawskich” (zielony)** - przebiega wokół Drawska Pomorskiego zachodnią częścią Pojezierza Drawskiego przez wzgórza morenowe, doliny rzeczne, wzdłuż całego ciągu jezior, z których największe – jez. Lubie (Lubieszewskie, pow. 1.439 ha, głęb. 46,2 m, długość 14,1 km). Przez jezioro to przepływa rzeka Drawa – najbardziej znany w regionie szlak kajakowy im. Ks. Kardynała Karola Wojtyły. Szlak można pokonać rowerem, ale w miejscach niedostępnych lub trudno dostępnych należy skorzystać z proponowanych w tekście objazdów;
- **szlak pieszy „im. I Warszawkiej Dywizji Kawalerii” (niebieski)** – przebiega południowym skrajem Pojezierza Drawskiego. Wzdłuż jeziora Lubie i jeziora Busko w okolicy Żabinka, a za Wierzchowem przez lesiste tereny Równiny Wałeckiej. Tamtędy biegła droga bitewna w walce o przełamanie Wału Pomorskiego I Warszawskiej Dywizji Kawalerii, wchodzącej w skład I Armii Wojska Polskiego. Ostatnia, historyczna szarża polskiej jazdy miała miejsce pod miejscowością Borujsko (obecnie Żeńsko) na południe od Wierzchowa. Szlak na całej długości jest przejezdny dla rowerów;
- **szlak rowerowy „Wokół Jeziora Lubie” (czerwony)** - zaczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim i prowadzi w pewnym oddaleniu od linii brzegowej wokół jeziora Lubie, trzykrotnie przecina nurt rzeki Drawy. Pomimo pewnego oddalenia od linii brzegowej, jezioro możemy podziwiać z licznych wzniesień. W większości szlak przebiega drogami leśnymi i polnymi. Na wielu odcinkach przebiega wspólnie ze szlakami pieszymi: niebieskim (szlak I Warszawskiej Brygady Kawalerii) i zielonym (szlak Jezior Drawskich) oraz ścieżką przyrodniczą Dzikowo – Karwice;
- **szlak rowerowy „Wzgórza moreny czołowej” (niebieski)** - rozpoczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim na placu przy dworcu PKP i PKS. Podąża bardzo urozmaiconą trasą poprzez wspaniale ukształtowane przez lodowiec tereny Moreny Czołowej i Moreny Dennej, pełne wzniesień i pagórków, dolin i obszarów równinnych. Szlak obejmuje północną część gminy Drawsko Pomorskie. Przebiega nad brzegami 8 jezior. Na trasie szlaku spotykamy zabytkowe kościoły, pałace i parki dworskie;
- **szlak rowerowy „Parki Krajobrazowe” (zielony)** - rozpoczyna się w Drawsku Pomorskim na placu przy dworcu PKP i PKS. Szlak wiedzie obrzeżami Poligonu Drawskiego, przez kompleksy leśne, wzgórza morenowe i doliny rzeczne, doprowadzając nas do Ińska, turystycznego miasta położonego nad rynnowym jeziorem Ińsko (powierzchnia 650 ha, największa głębokość 41 m). Szlak łączy Drawski Park Krajobrazowy i Iński Park Krajobrazowy;

- **szlak rowerowy „Dolina rzeki Drawy” (żółty)** - zaczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim na placu przed dworcem PKS i PKP. Szlak wiedzie najpierw południowym a następnie północnym skrajem szerokiej doliny rzeki Drawy, dwukrotnie przecinając jej nurt. W większości szlak przebiega drogami asfaltowymi wśród pól i lasów. Na wielu odcinkach przebiega wspólnie z innymi szlakami turystycznymi pieszymi i rowerowymi;
- **szlak rowerowy „Rzeka Brzeźnicka Węgorza – Wodospady” (czarny)** - rozpoczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim na placu przy dworcu PKP i PKS. Podąża bardzo urozmaiconą trasą poprzez zachodnią część gminy Drawsko Pomorskie. Poprzez liczne doliny i wypiętrzenia terenu dociera do niesłychanie pięknej i głębokiej rynny, której dnem płynie rzeka Brzeźnicka Węgorza, mająca tutaj charakter górskiej rzeki i tworząca liczne małe wodospady. Na pewnym odcinku szlak wiedzie zboczem doliny dwukrotnie przecinając nurt rzeki. Na trasie szlaku napotykamy liczne zabytkowe kościoły, pałace i parki dworskie;
- **szlak rowerowy „Ścieżki przyrodnicze” (pomarańczowy)** - zaczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim na placu przy pomniku z czołgami. Szlak łączy wszystkie ścieżki przyrodniczo-edukacyjne w gminie Drawsko Pomorskie (Dzikowo-Karwice; Park Żołędowo; Park Ziemsko-Zalewy Studnickie; Park Jankowo) doprowadzając turystę do najciekawszych przyrodniczo miejsc w okolicach Drawska Pomorskiego. Na wielu odcinkach przebiega wspólnie z innymi szlakami turystycznymi pieszymi i rowerowymi.

Walorem turystycznym gminy jest rzeka Drawa, która ma 186 km długości, wypływa z jeziora Krzywe w Dolinie Pięciu Jezior (7 km na południowy-wschód od Połczyna Zdroju). Pływie przez malownicze tereny Pojezierza Drawskiego i kończy swój bieg poniżej Krzyża wpadając do Noteci. Drawa jest rzeką czystą. W górnej części do Złocieńca jest objęta ochroną Drawskiego Parku Krajobrazowego natomiast środkową i jej dolną część ochrania Drawieński Park Narodowy. Na szlaku spotykamy 450-letnie dęby i 300-letnie buki, obwód pnia dochodzące do 5 m. Można spotkać też rośliny objęte ochroną gatunkową takie jak: pajęczycza liliiowata, storczyk, wawrzynek wilczelyko czy chamedafne północną. Wśród wielu gatunków zwierząt i ptactwa spotkamy takie okazy jak: bielik, bocian czarny, głuszec, żółw błotny, bóbr i wydra. Region jest dobrze zagospodarowany turystycznie. Dobra informacja turystyczna, liczne pola namiotowe, ośrodki wczasowe, pensjonaty i gospodarstwa agroturystyczne zachęcają do przyjazdu i wypoczynku.

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie występują liczne szlaki kajakowe:

- **szlak kajakowy „im. Ks. Kardynała Karola Wojtyły”** na rzece Drawa;
- **szlak kajakowy „Kokna”** na rzece Kokna, która jest prawym dopływem Drawy. Swoje źródła ma w lesie za wsią Gawroniec. W swoim środkowym biegu przepływa przez malownicze jeziora: Ostrowiec (Ostrowieckie) i Dołgie. Kilka kilometrów za jeziorem Dołgie do Kokny uchodzi rzeka Rakoń.

- **szlak kajakowy „Brzeźnicka Węgorza”** - lewy dopływ Regi, do której wpada nieopodal Łobza. Jest rzeką wyjątkową: praktycznie bezludna okolica, dzikie zwierzęta i szybki nurt składają się na niepowtarzalny klimat tego spływu. Najbardziej emocjonujący jest przełom rzeki o wartkim prądzie, leżący w głębokim wąwozie.

Przez gminę Drawsko Pomorskie przebiega również **szlak konny Pojezierza Drawskiego**, który rozpoczyna się w dzielnicy Łobza - Świętoborzec, a kończy w Białym Borze. Długość całego szlaku wynosi 186,4 km. Przemierza z zachodu na wschód, niezwykle zróżnicowany polodowcowy obszar Pojezierza Drawskiego, nasycony wzniesieniami moreny czołowej, poprzecinany licznymi dolinami rzek, strumieniami i jeziorami. Przebiega przez północną część Drawskiego Parku Krajobrazowego. Przedostaje się przez rozległe, widokowe obszary pól, łąk i nieużytków oraz zwartych kompleksów leśnych. Łączy większość ośrodków jeździeckich Pojezierza Drawskiego, zlokalizowanych w: Łobzie (Świętoborzec), Boninie, Zagoździe, Starym Resku, Zajączkowie, Przybkówku, Strzeszynie, Świątkach, Miłobądzu (Karolewku), Stępniu i Białym Borze. Połączony jest z innymi szlakami konnymi prowadzącymi do ośrodków jeździeckich w Komorzu i Kołomacie oraz dwoma pętlami szlaków, na popolygonowych terenach koło Bornego Sulinowa. Podąża mało uczęszczanymi gruntowymi drogami i ścieżkami, w wyjątkowo malowniczym polodowcowym krajobrazie, w pobliżu 25 jezior. Przecina nurt 7 rzek: Starej Regi, Wogry, Bliskiej Strugi, Dębnicy, Piławy, Płytnicy, Gwdy i Dołgiej.

3.2. Stan środowiska w gminie Drawsko Pomorskie

Analiza stanu środowiska na terenie gminy Drawsko Pomorskie oparta jest na wynikach badań i pomiarów przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMŚ). W „Raporcie 2015” obejmującym stan środowiska w województwie zachodniopomorskim zawarta została ocena stanu poszczególnych elementów środowiska: wód powierzchniowych i podziemnych; powietrza; klimatu akustycznego a także zagadnienia związane z gospodarowaniem odpadami.

3.2.1. Jakość wód i gospodarka wodno-ściekowa

Północna część gminy odwadniana jest przez dopływ Regi - Starą Regę. Do zlewni tej należy również rzeka Gręzówka i Rzeźnica a także Olchowianka i Wilznica. Rzeka Brzeźnica wypływa z jez. Czaple Małe i po przepłynięciu niecałego kilometra opuszcza granice gminy. Rzeka Drawa natomiast odwadnia bezpośrednio południową część gminy i jest ona największą rzeką przepływającą przez opisywany teren. Drawa na całej długości tworzy malownicze wąwozy i przełomy, a szybki nurt i strome zbocza upodobią ją do rzek górskich. Jest jednym z 2 najpiękniejszych szlaków kajakowych w Polsce. Na terenie zlewni

intensywnie rozwija się rekreacja i turystyka. Do zlewni Drawy zaliczają się następujące rzeki:

- Kokna,
- Studzienica.

Mniejszymi rzekami zlewni Drawy są rzeki:

- Ostrowitnica,
- Mnica,
- Drawka,
- Łącznik.

Drawa – prawobrzeżny dopływ Noteci, o długości ok. 200 km i powierzchni dorzecza 3200 km². Początek swój bierze koło Połczyna Zdroju, a uchodzi do Noteci poniżej Krzyża. Średni spadek rzeki wynosi 0,61 promila. Drawą na wysokości Drawna przepływa w ciągu sekundy średnio 10 m³ wody, na wysokości Kamiennej - już 15 m³, a u ujścia do Noteci, w Drawinach - ponad 20 m³. Charakter rzeki jest bardzo zróżnicowany: od leniwych odcinków w szerokiej dolinie (np. Prostynia-Rościn), po fragmenty o dużym spadku, szybkim prądzie i kamienistym dnie - przypominające rzeki podgórskie. Bardzo interesująca jest przyroda Drawy. Zróżnicowanie charakteru cieku odzwierciedla się w zróżnicowaniu roślinności wodnej i fauny ryb. Poszczególne odcinki reprezentują krainy pstrąga, lipienia, brzany i leszcza. W rzece żyje blisko 30 gatunków ryb. Najpospolitsze są jednak na wszystkich odcinkach rzeki: płoć, okoń, kielb, krąp, kleń, piekielnica i miętus. Do najbardziej interesujących ryb Drawy, choć nielicznie w niej występujących, należą: troć, pstrąg, strzebla potokowa, głowacz białołety i certa. W rzece żyją także związane z czystymi wodami: krasnorost *Hildenbrandtia rivularis* (czerwony nalot na podwodnych kamieniach), gąbki i mszywioly, na płytkich rozlewiskach podwodne łąki włosieniczników, jeżogłówek i rdestnic. Na odcinku chronionym w granicach parku narodowego można obserwować naturalne procesy kształtujące przyrodę rzeki i jej doliny, np. obrywy i osuwiska na zboczach, kształtowanie koryta rzecznoego pod wpływem, m.in. drzew przewróconych w nurt. Czystość wód Drawy pod względem większości parametrów fizykochemicznych mieści się w granicach tzw. I klasy czystości wód. Jednak zawartość fosforanów (wynik niedostatecznego oczyszczenia ścieków komunalnych oraz spływów z rolniczych części zlewni) i stan sanitarny rzeki (zawartość bakterii typu kałowego) nie pozwalają na zakwalifikowanie jej wyżej, niż pogranicze II i III klasy.

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie istnieje specyficzny system rynien glacialnych, w których powstały liczne jeziora, rzeki lub strumienie. Zarówno jeziora jak i łąki dolinowe oraz zadrzewienia śródpolne i aleje przydrożne wpływają na zwiększenie walorów krajobrazowych tego obszaru.

Tab. 4. Zestawienie jezior na terenie gminy Drawsko Pomorskie oraz jezior przylegających do jej granic.

Lp.	Nazwa jeziora	Zlewnia O- Odry R- Regi	Powierzchnia zwierciadła wody (ha)	Wysokość lustra wody (m n.p.m.)
1.	Gągnowo	R	57,0	-
2.	Będargowo	R	30,0	96,6
3.	Rydzewo	R	42,5	100,8
4.	Węglino Wielkie	R	10,0	130,3
5.	Zarańskie	R	174,5	114,2
6.	Małe Dołgie	R	51,5	104,4
7.	Okra (Okunino)	O	50,0	103,0
8.	Darskowo (Zieliniec)	O	41,0	115,6
9.	Chociebądz Wielki (Kosobudy)	O	47,5	118,5
10.	Linowo (Chudowo)	O	37,5	99,8
11.	Brzeżno	O	14,0	-
12.	Binowo	O	23,5	89,9
13.	Wielkie Dąbie	O	97,5	89,0
14.	Konotop	O	44,0	96,3
15.	Konotop Mały	O	4,4	96,9
16.	Studnica	O	37,5	-
17.	Łozica	O	2,2	94,1
18.	Małe Dębno	O	20,0	-
19.	Jelenie	R	60,0	98,1
20.	Wilże	O	27,5	96,0
21.	Bucierz Duży	O	146,0	98,3
22.	Bucierz Mały	O	11,0	98,9
23.	Rekowo Wielkie	O	7,5	101,5
24.	Trzępielewo	O	20,0	-
25.	Ostrowiec	O	79,0	100,9
26.	Gągnowo Małe	R	7,2	-
27.	Mielno	O	35,5	-
28.	Czaple Duże	R	56,0	97,3
29.	Czaple Małe	R	36,0	97,3
30.	bez nazwy (zatoka przy ujściu Drawy z jeziorem Lubie)	O	17,5	95,4
31.	Lubie (Lubieszewskie)	O	1487,5	95,4
32.	Mielinek (Kotlik)	O	12,5	-
33.	Bez nazwy (jeziorno w Cianowie)	R	7,5	-
34.	Okoń Duży (Okunie)	O	7,5	-
35.	Słowinko	O	5,6	-
36.	Wierzchnie	O	4,0	92,5
37.	Żabiak	O	4,2	-

38.	bez nazwy (jezioro na północ wsi Woliczno)	R	3,8	-
39.	Dębno Duże	R	3,1	-
40.	Kotlik	O	2,4	-
41.	Klasieczno	O	2,2	-
42.	bez nazwy (staw we wsi Woliczno)	R	2,1	-
43.	bez nazwy (mały zbiornik na zach. od jeziora Konotop)	O	1,9	-
44.	bez nazwy (staw we wsi Łabędzie)	R	1,6	-
45.	Strzebielinko	O	1,6	-
46.	Wierzno	R	1,5	94,5
47.	bez nazwy (na północ od Cianowa)	R	1,5	-
48.	bez nazwy (jezioro we wsi Żagozd)	R	1,4	-
49.	bez nazwy (na północ od Cianowa)	R	1,5	-
50.	bez nazwy (jezioro we wsi Żagozd)	R	1,4	-

Jakość wód powierzchniowych

Na podstawie badań wykonanych w latach 2011 - 2014 przez WIOŚ w Szczecinie, oceniono 113 jednolitych części wód powierzchniowych (42 naturalne, 70 silnie zmienione i jedna sztuczna). Badania prowadzono pod kątem:

- elementów biologicznych (fitoplankton, makrofity, fitobentos, makrobezkręgowce bentosowe oraz ichtiofauna);
- wskaźników określających stan fizyczny (warunki termiczne, wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe, zasolenie, odczyn pH, substancje biogenne);
- substancji szkodliwych dla środowiska wodnego, w tym substancji priorytetowych;
- wskaźników mikrobiologicznych.

Zanieczyszczenia obszarowe do wód powierzchniowych trafiają z wodami opadowymi, w wyniku prowadzonej działalności rolniczej oraz z obszarów wiejskich. Są one dość istotne, z uwagi na to, że ok. 42% powierzchni ogólnej gminy Drawsko Pomorskie to użytki rolne w tym: grunty orne, łąki i pastwiska. Do istotnych źródeł zanieczyszczeń należy zaliczyć źródła związane z hodowlą zwierzęcą, w tym niewłaściwie zabezpieczone przyzmy obornika, nieszczelne zbiorniki na gnojówkę oraz zanieczyszczenia pochodzące z wybiegów otwartych. Na wielkość zanieczyszczeń odprowadzanych z gospodarstw wiejskich wpływa również stopień skanalizowania i możliwość oczyszczania ścieków powstających w gospodarstwie. Natomiast o przedostawaniu się zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego do wód podziemnych i powierzchniowych decyduje rodzaj i intensywność produkcji rolnej, w tym ilość stosowanych nawozów sztucznych i naturalnych, sposób wykorzystania powierzchni ziemi, intensyfikacja produkcji zwierzęcej i rodzaj prowadzonej hodowli.

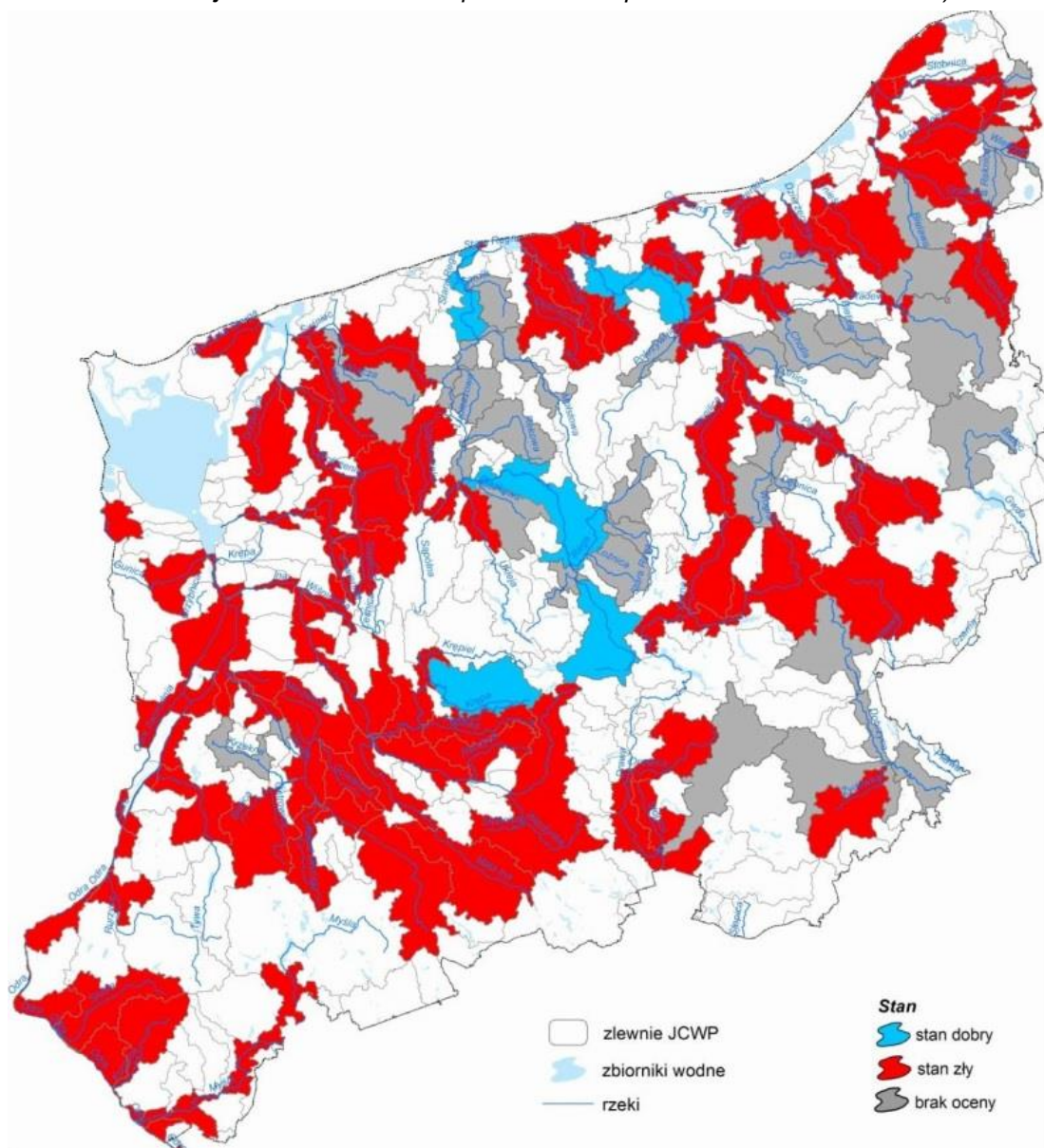
Do czynników pośrednio wpływających na stopień zanieczyszczenia wód zaliczyć należy przede wszystkim klimat (w tym częstotliwość i intensywność opadów), jak również rodzaj

gleb decydujący o wymywaniu z powierzchni substancji oraz o przenikaniu zanieczyszczeń wód podziemnych.

W zakresie stężeń podstawowych wskaźników eutrofizacji w latach 2011 – 2014 widoczna jest tendencja spadkowa – jest to następstwem zmniejszania się udziału nieoczyszczonych ścieków odprowadzanych do wód powierzchniowych oraz sieci kanalizacji na obszarach wiejskich. Stężenia związków organicznych oraz biogenych w punktach monitoringu rzek dużych zlewni od wielu lat nie przekraczają wartości granicznej dla dobrego stanu wód (II klasa) natomiast średnioroczne stężenia BZT₅ i fosforu ogólnego oscylują w granicach norm określonych dla klasy II. Na niższy niż dobry potencjał ekologiczny rzek (rys. 2) miały wpływ wyniki klasyfikacji elementów biologicznych (indeks MMI oraz ichtiofauna).

Rys. 2. Ogólna ocena stanu rzek w województwie zachodniopomorskim w latach 2011 - 2014 (źródło: „Stan środowiska w województwie zachodniopomorskim- raport 2015” – WIOŚ Szczecin).

W zakresie wskaźników fizykochemicznych, podwyższone stężenia występowały w przypadku 25% badanych JCWP województwa zachodniopomorskiego. Wśród zidentyfikowanych substancji szkodliwych dominującą grupę stanowią również wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne, przedostające się do wód wraz z deszczem, zarówno z zanieczyszczonej gleby, czy też nawierzchni dróg, jak i z zanieczyszczonego powietrza.

Monitoringiem diagnostycznym w ramach prowadzonych badań JCWP jeziornych w 2014 roku zostało objęte Jezioro Wielkie Dąbie położone na terenie gminy Drawsko Pomorskie. Dla jeziora uzyskano niekorzystne wartości indeksu fitoplanktonowego i zakwalifikowano je do IV klasy. Wyniki pomiarów widzialności krążka Secchiego wyszły na poziomie 1,2 m. Jezioro zaliczono do dobrego stanu chemicznego (nie wystąpiły przekroczenia stężeń substancji szkodliwych/priorytetowych dla środowiska wodnego).

Wody podziemne

Niewielki fragment obszaru gminy, w regionie od Suliszewa i Gudowa, leży w obrębie granic jednego z obszarów wysokiej ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP nr 125 w ewidencji PIOŚ). Wody tego zbiornika badane w odwiercie w Złocieńcu, zaliczono do najwyższej klasy czystości (Ia). Według szczegółowych danych dla odwiertu w Drawsku Pomorskim wody wgłębne występują tu w warstwie wodonośnych piasków i żwirów, na głębokości poniżej 50 - 60 m poziom wodonośny odizolowany jest przez zalegającą na nim warstwę glin zwałowych, co dobrze chroni zasoby wód przed potencjalnymi zanieczyszczeniami. Stan sanitarny wód gruntowych badany jest regularnie w odwiercie w Drawsku Pomorskim. Występujące tu zasoby na przestrzeni ostatnich 5 lat klasyfikowano jako wody niskiej jakości (III klasa).

Zaopatrzenie w wodę

Gmina miejsko-wiejska Drawsko Pomorskie jest zwodociągowana w ok. 93 %. Na terenie gminy Drawsko Pomorskie 21 miejscowości (w tym Drawsko Pomorskie) posiadają własne ujęcia wody i stacje wodociągowe, niektóre w ciągu uzdatniania posiadają odżelaziacze. Ujęcie i sieć wodociągowa w Drawsku Pomorskim oraz w 10 innych wsiach są zarządzane przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji (ZWIK). Ujęcia i sieć w Karwicach i Olesznie są eksploatowane przez administrację wojskową.

Tab. 5. Stopień zwodociągowania i skanalizowania [%] gminy Drawsko Pomorskie (wg danych GUS 2014).

Rodzaj instalacji	2012	2013	2014
wodociągowa	91,2%	91,4%	92,6%
kanalizacyjna	75,3%	76,5%	77,7%

Oprócz stacji wodociągowych i wodociągów obsługiwanych przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Drawsku Pomorskim na terenie wiejskim znajdują się urządzenia należące do Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP), które służą mieszkańcom Gudowa. Miejscowości Linowo i Łabędzie obsługiwane są przez lokalne hydrofornie zarządzane przez ZWIK w Drawsku Pomorskim natomiast dawne osady leśne: Ziemsko, Konotop i Żółędowo obsługiwane są przez wodociągi Nadleśnictwa Drawsko Pomorskie.

Ważnym aktem prawnym dla zaopatrzenia ludności w wodę jest ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 139). Ustawa określa zasady i warunki zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz zbiorowego odprowadzania ścieków, w tym zasady działalności przedsiębiorstw wodociągowo - kanalizacyjnych, zasady tworzenia warunków do zapewnienia ciągłości dostaw i odpowiedniej jakości wody, niezawodnego odprowadzania i oczyszczania ścieków, a także ochrony interesów odbiorców usług, z uwzględnieniem wymagań ochrony środowiska i optymalizacji kosztów. Biorąc pod uwagę obowiązki gminy wymienić należy przede wszystkim:

- ustalanie kierunków rozwoju sieci w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- obowiązek regularnego informowania mieszkańców o jakości wody przeznaczonej do spożycia.

Tab. 6. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w 2015 r. w gminie Drawsko Pomorskie (Źródło: Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Drawsku Pomorskim).

	Zużycie wody w 2015 r.	
	m ³	m ³ /1 mieszkańca
Drawsko Pomorskie	522 179	31,6

Na terenie gminy miejsko-wiejskiej Drawsko Pomorskie w ramach dostawy wody zaleca się:

- sukcesywnie wymieniać odcinki sieci ulegające częstym awariom bądź posiadające zbyt mały przepływ spowodowany „zarastaniem rur”,
- zwiększać niezawodność dostawy wody (np. poprzez łączenie w pierścień istniejących ciągów magistrali wodociągowej),
- utrzymywać wymaganą jakość wody pitnej.

Oczyszczalnia ścieków w Drawsku Pomorskim

Mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia miejska o przepustowości 2200 m³/d przyjmuje ścieki z miasta Drawska oraz skanalizowanych pobliskich miejscowości. Dodatkowo do punktu zlewnego dowożone są ścieki z nieskanalizowanych obiektów i miejscowości z terenu gminy. Ścieki oczyszczone na oczyszczalni miejskiej w ilości średnio 1750 m³/d odprowadzane są do rzeki Drawy.

Tab. 7. Ilości ścieków komunalnych odprowadzanych do sieci kanalizacyjnej w 2015 r. w gminie Drawsko Pomorskie (Źródło: Główny Urząd Statystyczny).

	Odprowadzenie ścieków w 2015 r.	
	m ³	m ³ /1 mieszkańca
Drawsko Pomorskie	435 676	26,36

3.2.2. Powierzchnia ziemi

Geologia i geomorfologia

Podział fizycznogeograficzny wg J. Kondrackiego („Geografia regionalna Polski”, Wydawnictwo Naukowe PWN 2009) sytuuje gminę Drawsko Pomorskie w obrębie:

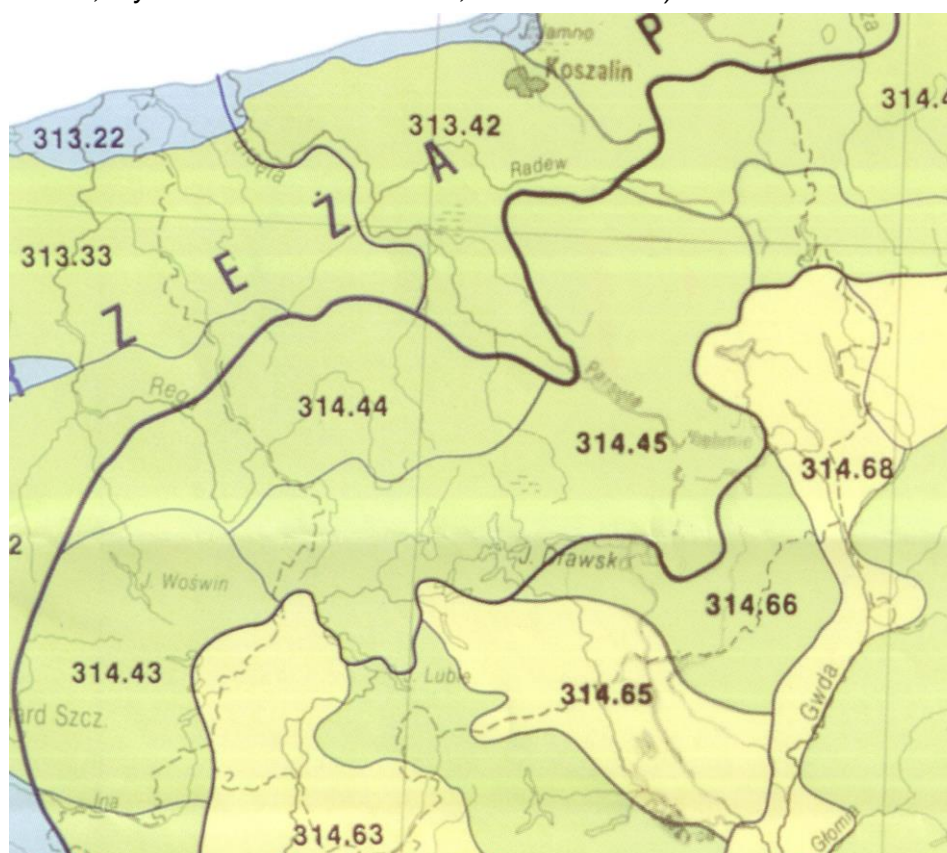
Prowincja: Niż Środkowoeuropejski

Podprowincja: Pobrzeże Południowobałtyckie

Makroregion: Pojezierze Zachodniopomorskie

Mezoregion: Pojezierze Drawskie (314.45)

Rys. 3. Gmina Drawsko Pomorskie na tle jednostek geograficznych (źródło: J. Kondracki, „Geografia regionalna Polski”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009).

Pojezierze Drawskie stanowi przedłużenie moren fazy pomorskiej Pojezierza Ińskiego w kierunku północno-wschodnim w strefie wododziałowej bezpośredniego zlewiska Bałtyku (dorzecza Regi i Parsęty) oraz dorzecza Warty-Noteci, do której płyną Drawa i Gwda. Od północy sąsiaduje ono z Wysoczyzną Łobeską, Równiną Białogardzką i Wysoczyzną Polanowską, od południa z sandrowymi równinami: Drawską i Wałęcką, od wschodu z Pojezierzem Bytowskim, zajmując powierzchnię około 1900 km². Najwyższe wzniesienie w okolicach Połczyzna-Zdroju, Wola Góra, osiąga 219 m n.p.m. W obrębie Pojezierza Drawskiego wyróżnia się trzy ciągi moren czołowych fazy pomorskiej oraz zaznaczające się między nimi zagłębienia wytopiskowe po martwym lodzie. Wizualno-krajobrazową atrakcyjność pojezierza zwiększają duże jeziora na przedpolu najwyższych wzniesień: Lubie (ok. 15 km², głęb. 46 m), Drawsko (ok. 18 km², głęb. 80 m), Wielimie (ok. 17 km², głęb. 6m), Woświn (ok. 8 km², głęb. 28 m). Piaszczysto-kamieniste gleby sprawiają, że znaczną powierzchnię zajmują lasy, w produkcji rolnej dominuje typ żytnio-ziemniaczany, duży jest udział pastwisk i łąk. W 1979 roku utworzono Drawski Park Krajobrazowy (103,6 km²) z rezerwatem „Dolina Pięciu Jezior” (228,8 ha).

Gleby

Pod względem przydatności rolniczej 1/3 powierzchni użytków rolnych gminy pokrywają żyzne i średnio żyzne (3 i 4). Skupione są one w północnej części obszaru na wysoczyznach morenowych w rejonach wsi Zagózd, Zarańsko, Łabędzie, Rydzewo i Żółte, a także na morenach we wschodniej części gminy w rejonie Suliszewa. Pozostała część obszaru pokryta jest przez słabe gleby, wytworzone z piasków (przede wszystkim kompleksy przydatności 6 i 7). Skupiają się one w zachodniej i południowej części gminy, gdzie większość z nich zajęta jest przez lasy. Gleby podlegają zarówno degradacji naturalnej, jak i antropogenicznej.

W gminie Drawsko Pomorskie gleby miały niską zawartość fosforu i bardzo niską zawartość potasu i magnezu. Zasobność gleb w makroelementy na terenie gminy Drawsko Pomorskie przedstawia tabela 8.

Tab. 8. Zasobność gleb w makroelementy w gminie Drawsko Pomorskie na podstawie badań w 2014r.

Zawartość fosforu – ilość próbek					Zawartość potasu – ilość próbek					Zawartość magnezu – ilość próbek				
BN	N	Ś	W	BW	BN	N	Ś	W	BW	BN	N	Ś	W	BW
67	81	74	55	37	164	131	19	0	0	139	96	61	10	8
21%	26%	24%	18%	12%	52%	42%	6%	0%	0%	44%	31%	19%	3%	3%

Czynnikami antropogenicznymi, będącymi najczęstszą przyczyną degradacji gleby, są:

- nieprawidłowe nawożenie gleb,
- nieprawidłowa gospodarka rolna,

- zanieczyszczenie powietrza,
- eksploatacja kopalin i inne formy użytkowania terenu, niszczące profil gleby.

Gmina pod względem struktury wykorzystania gruntów ma charakter rolniczo-leśny. Użytki rolne zajmują łącznie 42% powierzchni, a lasy i grunty leśne 38%.

Złóża surowców

Wg „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce” (stan na 31 grudnia 2014 r.) na terenie gminy Drawsko Pomorskie występują liczne złoża piasku i żwiru oraz kredy. Złoża zestawiono w tabeli poniżej.

Tab. 9. Zasoby kopalin w tys. ton na terenie gminy Drawsko Pomorskie (wg „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce” Państwowy Instytut Geologiczny - Warszawa 2015 r.)

Lp.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby		Wydobycie
			geologiczne bilansowe	przemysłowe	
PIASKI I ŻWIRY					
1.	Drawsko III	złoże, z którego wydobyć zostało zaniechane	4320	-	-
2.	Drawsko Pomorskie II	złoże, z którego wydobyć zostało zaniechane	1260	-	-
3.	Jankowo	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	424	-	-
4.	Mielenko Drawskie IV	złoże, z którego wydobyć zostało zaniechane	-	-	-
5.	Mielenko Drawskie MD	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	13868	-	-
6.	Mielenko Drawskie V	złoże eksploatowane	16214	14926	281
7.	Mielenko Drawskie VI	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	3665	3665	-
8.	Woliczno II	złoże, z którego wydobyć zostało zaniechane	3490	-	-
9.	Woliczno III	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	7529	7529	-
10.	Woliczno BD	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	25257	21688	-
11.	Woliczno S	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	800	-	-
12.	Woliczno SW	złoże eksploatowane	35068	31342	438
13.	Woliczno W	złoże zagospodarowane, eksploatowane okresowo	1099	329	-
14.	Woliczno-Gudowo	złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie	94637	-	-
KREDA					
1.	Konotop III	złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie	154	-	-
2.	Mielenko Drawskie	złoże, z którego wydobyć zostało zaniechane	128	-	-

Ponadto występują tu również „dzikie” niewielkie wyrobiska piasku i żwiru, aktualnie nieeksploatowane lub eksploatowane bez koncesji na potrzeby lokalne.

3.2.3. Powietrze atmosferyczne

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na terenie gminy Drawsko Pomorskie jest gospodarka cieplna, w tym kotłownie lokalne i paleniska domowe wprowadzające do powietrza związki lotne powstałe w wyniku spalania węgla i drewna, zwłaszcza w sezonie grzewczym. Kolejne miejsce zajmuje ruch samochodowy emitujący do atmosfery spaliny:

- droga krajowa nr 20, łącząca Stargard Szczeciński i Szczecinek,
- drogi wojewódzkie:
  - nr 148 – Drawsko Pom. – Łobez,
  - nr 162 – Zarańsko – Świdwin,
  - nr 173 – Drawsko Pom. – Połczyn Zdrój,
  - nr 175 – Drawsko Pom. – Kalisz Pomorski.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie (WIOŚ) w ramach Programu Państwowego Monitoringu Środowiska (PMS) Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013 – 2015 wykonał ocenę jakości powietrza. Na system ten składały się: pomiary w stałych punktach (automatyczne, manualne i pomiary wskaźnikowe metodą pasywną), obliczenia w wykorzystaniem modeli rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w powietrzu oraz metody obiektywnego oszacowania.

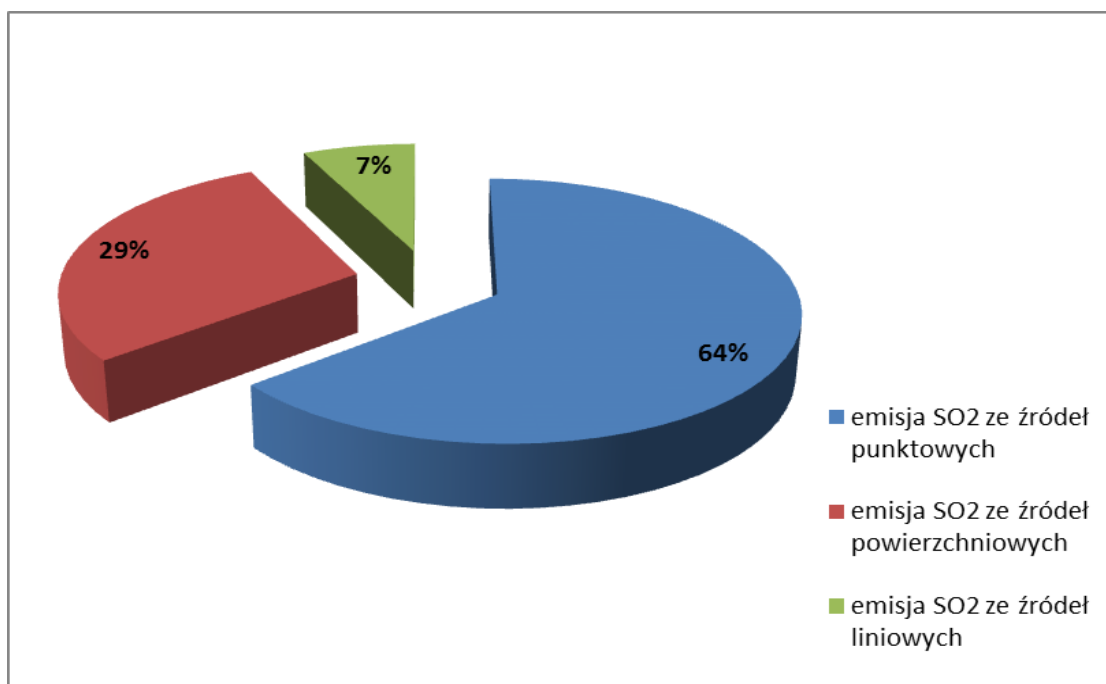
Wg podziału WIOŚ, gmina Drawsko Pomorskie znalazła się w strefie zachodniopomorskiej. W 2014 roku na obszarze tej strefy nie zostały przekroczone dopuszczalne poziomy substancji podlegających ocenie w zakresie ochrony roślin: tlenki azotu (NO_x), dwutlenek siarki (SO_2) i ozon.

Według oszacowań WIOŚ, w 2014 roku około 64% całkowitej emisji dwutlenku siarki z terenu województwa zachodniopomorskiego pochodziło ze źródeł punktowych; 29% ze źródeł powierzchniowych, a ponad 7% ze źródeł komunikacyjnych. Dla dwutlenku azotu emisja punktowa stanowiła 30% emisji całkowitej, liniowa 63% a z sektora mieszkalno-usługowego 8%. W przypadku tlenku węgla największy udział miała emisja powierzchniowa około 77%, liniowa wynosiła ok. 14%, a punktowa 9% emisji całkowitej. W przypadku zanieczyszczeń pyłowych emisja powierzchniowa stanowiła 60%, liniowa około 34%, natomiast punktowa wynosiła 6%.

Jakość powietrza atmosferycznego w gminie Drawsko Pomorskie na podstawie badań w 2014 r.

Stężenie średnioroczne SO_2 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] w powiecie drawskim, w odniesieniu do stężenia całkowitego na terenie województwa jest na średnim poziomie, ok. $3,6 \mu\text{g}/\text{m}^3/\text{rok}$. Na średnim poziomie utrzymuje się również emisja NO_2 - jej źródłem w znacznej mierze jest komunikacja samochodowa, udział emisji punktowej i powierzchniowej jest nieznaczny.

Wyk. 1. Rozkład procentowy emisji dwutlenku siarki na terenie województwa zachodniopomorskiego w 2014 roku.

W 2014 roku, w zakresie jakości powietrza doszło do przekroczenia standardów w zakresie dwóch zanieczyszczeń: pyłu zawieszonego PM10 oraz zawartego w nim benzo(a)pirenu. Wysokie wartości stężeń rejestrowano w okresach grzewczych, w szczególności w styczniu, lutym, marcu, listopadzie i grudniu. Jako przyczynę przekroczeń w tym zakresie podaje się niską emisję pochodzącą z indywidualnego ogrzewania mieszkań. Z uwagi na benzo(a)piren, strefa zachodniopomorska, w skład której wchodzi m.in. gmina Drawsko Pomorskie otrzymała klasę C. W celu przywrócenia obowiązujących standardów jakości powietrza ze względu na pył PM10 i benzo(a)piren, Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwalił program ochrony powietrza oraz plan działań krótkoterminowych dla strefy zachodniopomorskiej.

Program ochrony powietrza oraz plan działań krótkoterminowych dla strefy zachodniopomorskiej został przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXVIII/388/13 w dniu 29 października 2013 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego Poz. 3999). W ramach przywrócenia standardów jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu w Programie ochrony powietrza zaproponowano działania kierunkowe:

- w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno-bytowej i technologicznej) – pierwotnej i wtórnej w zakresie aerozoli;
- w zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej) – pierwotnej i wtórnej;
- w zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw;
- w zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – źródła technologiczne;

- e) w zakresie edukacji ekologicznej i reklamy;
- f) w zakresie planowania przestrzennego;
- g) w zakresie ograniczania emisji powstającej w czasie pożarów lasów i wypalania łąk, ściernisk, pól;
- h) w zakresie ograniczenia emisji niezorganizowanej pyłu zawieszzonego PM10 z placów budowy.

3.2.4. Klimat akustyczny

Hałas jest jednym z najbardziej uciążliwych czynników determinujących jakość środowiska. Decydujący wpływ na stan klimatu akustycznego ma motoryzacja, ruch kolejowy oraz działalność przemysłowa. Hałas komunikacyjny wykazuje tendencję wzrostową. Do najważniejszych czynników mających wpływ na klimat akustyczny gminy Drawsko Pomorskie zaliczyć należy przede wszystkim: komunikację drogową, ze szczególnym udziałem pojazdów ciężarowych. Gmina Drawsko Pomorskie położona jest przy drodze krajowej nr 20, łączącej Stargard Szczeciński i Szczecinek. Pozostałe drogi wojewódzkie to nr 148 – Drawsko Pom. – Łobez, nr 162 – Zarańsko – Świdwin, nr 173 – Drawsko Pom. – Połczyn Zdrój, nr 175 – Drawsko Pomorskie – Kalisz Pomorski. Ograniczenie natężenia hałasu komunikacyjnego można osiągnąć m.in. poprzez nasadzanie roślinności lub montaż ekranów akustycznych wzdłuż najbardziej ruchliwych szlaków komunikacyjnych w rejonie zabudowy mieszkaniowej.

W 2013 roku Instytut Ochrony Środowiska (Państwowy Instytut Badawczy) na zlecenie Głównego Inspektora Środowiska w ramach umowy: „Wykonanie oceny stanu klimatu akustycznego środowiska w skali kraju wraz z nadzorem merytorycznym nad systemem monitoringu hałasu w latach 2012 – 2014” wykonał pomiary hałasu drogowego i lotniczego na terenie województwa zachodniopomorskiego. W Drawsku Pomorskim wykonano pomiary hałasu drogowego powtarzając je 2 razy w ciągu roku (w porze wiosennej i jesiennej). Wyniki zrównoważonych poziomów dźwięku z poszczególnych dób pomiarowych przedstawiono w poniższej tabeli. Na podstawie zmierzonych wartości obliczono także wskaźniki długookresowe hałasu. W Drawsku Pomorskim wskaźnik L_{DWN} był równy 66,1 dB, a L_N 59,7 dB.

Wskazuje się potrzebę budowy obwodnic, które przeniosłyby ruch tranzytowy na tereny oddalone od zabudowy mieszkaniowej. Planowane budowy obwodnic na terenie województwa zachodniopomorskiego zostały ujęte w „Programie budowy dróg krajowych na lata 2014 – 2023 (z perspektywą do 2025 r.)” jednakże, na terenie gminy Drawsko Pomorskie nie planuje się budowy obwodnicy.

Tab. 10. Zestawienie wyników pomiaru równoważnych poziomów dźwięku (wg Stanu środowiska w województwie zachodniopomorskim. Raport 2014).

Lokalizacja punktu pomiarowego	Data wykonania pomiaru	Obliczony poziom równoważny dla normatywnego poziomu czasu odniesienia [dB]		Wartość dopuszczalna/przekroczenie [dB]	
		L_{AeqD}	L_{AeqN}	L_{AeqD}	L_{AeqN}
Drawsko Pomorskie droga krajowa nr 20	<i>Dni powszednie</i>				
	20.06.2013	65,7	60,0	65,0/0,7	56,0/0,4
	21.06.2013	64,9	60,2	65,0/brak	56,0/4,2
	10.10.2013	64,7	58,3	65,0/brak	56,0/2,3
	11.10.2013	60,7	56,3	65,0/brak	56,0/0,3
	<i>Dni weekendowe</i>				
	22.06.2013	61,7	61,6	65,0/brak	56,0/5,6
	12.10.2013	65,5	60,2	65,0/0,5	56,0/4,2

3.2.5. Promieniowanie elektromagnetyczne

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie nie występuje zagrożenie promieniowaniem jonizującym natomiast zagrożenie promieniowaniem niejonizującym występuje w ograniczonym zakresie. Jednym ze źródeł promieniowania na terenie gminy jest sieć energetyczna wysokiego, średniego oraz niskiego napięcia. Poziom promieniowania w tle pozostaje wielokrotnie niższy od natężeń, przy których możliwe jest jakiegokolwiek szkodliwe oddziaływanie na organizm ludzki. Jednak pola elektromagnetyczne w bezpośrednim otoczeniu wszelkiego rodzaju stacji nadawczych, np. sieci komórkowej mogą osiągać natężenie na poziomie uznawanym za aktywny pod względem biologicznym.

Na podstawie art. 123 i 124 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.) wojewódzki inspektor ochrony środowiska prowadzi okresowe badania poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz aktualizowany corocznie rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. Na terenie gminy brak jest znaczących źródeł promieniowania elektromagnetycznego. Monitoring pól elektromagnetycznych prowadzony jest w cyklu 3-letnim, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz.U. Nr 221, poz. 1645).

Tab. 11. Wykaz stacji bazowych telefonii komórkowej w 2013 (źródło: Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim)

Lp.	Lokalizacja	Prowadzący instalację
1.	Oleszno, działka nr 430/5 (wieża kratowa)	Polkomtel Sp. z o.o.
2.	Oleszno, ul. Główna 1, działka nr 430/5	T-Mobile Polska S.A.
3.	Teren zakładu Energetyki Ciepłej, ul. Mickiewicza 1a, Drawsko Pomorskie	P4 Sp. z o.o.
4.	Komin kotłowni, Drawsko Pomorskie, ul. Mickiewicza 2, działka nr 176/2	Polkomtel Sp. z o.o.
5.	Suliszewo, działka nr 347/2	T-Mobile Polska S.A.
6.	Suliszewo, działka nr 347/2	Polkomtel Sp. z o.o.
7.	Łabędzie, działka nr 188/1	T-Mobile Polska S.A.
8.	Łabędzie, działka nr 188/1 (wieża stalowa)	Polkomtel Sp. z o.o.
9.	Konotop, działka nr 181/1 (wieża wolnostojąca)	T-Mobile Polska S.A.
10.	Linowo, działka nr 38	Orange Polska S.A.
11.	Linowo, działka nr 38	Polkomtel Sp. z o.o.
12.	Drawsko Pomorskie, ul. Starogrodzka 34, działka nr 35/1	Orange Polska S.A.
13.	Ziemsko, działka nr 138/4	Orange Polska S.A.
14.	Ziemsko, Leśnictwo Studnica, oddział 138	Polkomtel Sp. z o.o.
15.	Drawsko Pomorskie, ul. Piłsudskiego 21	Orange Polska S.A.
16.	Drawsko Pomorskie, ul. Sobieskiego 6, działka nr 286	P4 Sp. z o.o.
17.	Drawsko Pomorskie, ul. Grotgera, działka nr 20/2	T-Mobile Polska S.A.
18.	Stacja bazowa zlokalizowana na kominie przy ulicy Starogrodzkiej 38	Polkomtel Sp. z o.o.
19.	Komin stalowy znajdujący się na terenie Szpitala Powiatowego im. Matki Teresy z Kalkuty, przy ul. Chrobrego 4, na działce nr 388/2	Polkomtel Sp. z o.o.
20.	Leśnictwo Poźrzadło	Polkomtel Sp. z o.o.

Monitoring pól elektromagnetycznych prowadzony jest w cyklu 3-letnim, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz.U. Nr 221, poz. 1645).

3.2.6. Gospodarowanie odpadami

Informacje dotyczące systemu gospodarowania odpadami na terenie województwa zachodniopomorskiego zostały przedstawione w „Planie gospodarki odpadami dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2012 -2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018 – 2023”. W Planie powiatowym prognozuje się zmiany ilości i jakości odpadów komunalnych, przy założeniu, że w latach 2003 do 2030 będzie miał miejsce spadek ludności na obszarach miejskich (ok. 2,4%) i znacznie większy w obszarach wiejskich (ok. 22%); średnio na terenie powiatu przewiduje się spadek zaludnienia o ok. 9%. Oczekuje się wzrostu ludności sezonowej, głównie turystów o ok. 6%.

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie w 2014 r. odebrano 6158 Mg odpadów z natomiast w 2015 r. ok. 6625 Mg. Morfologię odpadów zestawiono w tabeli 12.

Tab. 12. Odpady zebrane na terenie gminy Drawsko Pomorskie w latach 2014 -2015 (wg danych Urzędu Miejskiego w Drawsku Pomorskim)

Lp.	Rodzaj odpadu	Ilość [Mg] w 2014 r.	Ilość [Mg] w 2015 r.
1.	Niesegregowane zmieszane odpady komunalne	3899,1	3725,1
2.	Szkło	93,8	83,5
3.	Tworzywa sztuczne	35,5	32,8
4.	Papier i tektura	46,8	51,2
5.	Odpady zielone	b.d.	b.d.
6.	Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny	4,9	3,8
7.	Metal	b.d.	b.d.
8.	Opakowania wielomateriałowe	b.d.	b.d.
9.	Odpady komunalne ulegające biodegradacji	853,8	1202,7
10.	Odpady opakowaniowe ulegające biodegradacji	46,8	51,2

Na terenie gminy miejsko-wiejskiej Drawsko Pomorskie w 2015 roku zebrano 3725,1 Mg zmieszanych niesegregowanych odpadów komunalnych - tak więc w przeliczeniu na jednego mieszkańca, ok. 225,3 kg rocznie.

Na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie funkcjonuje selektywna zbiórka odpadów. Pojemniki ustawione są w 120 punktach gromadzenia odpadów w mieście i na terenach wiejskich. Mieszkańcy sami dostarczają odpady do tych punktów. W maju 2015 r. gmina Drawsko Pomorskie w drodze przetargu nieograniczonego na „Odbiór odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości z terenu gminy Drawsko Pomorskie” wybrała Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe EKO FIUK Sp. k. z siedzibą w Chojnicy 2 (78-650 Mirosławiec) – lidera konsorcjum oraz LOTOF SYSTEM Spółkę z o.o. z siedzibą w Chojnicy 2 jako partnera konsorcjum. Zebrane przez „Konsorcjum” odpady przewożone są do Stacji Przeladunkowej Odpadów w Mielenku Drawskim, działającej w ramach Zakładu

Gospodarowania Odpadami CZG R-XXI. Odpady poddawane są czyszczeniu i segregacji wtórnej, a następnie: makulatura posegregowana na kartony i gazetową oraz PET posegregowany na biały, zielony, niebieski i brązowy poddawane są prasowaniu w belownicy hydraulicznej. Tak przygotowany materiał, po zebraniu odpowiedniej partii jest transportowany przez firmę przewozową do odbiorcy prowadzącego działalność polegającą na odzysku tych odpadów.

Tab. 13. Instalacje do przetwarzania odpadów na terenie gminy Drawsko Pomorskie wg stanu na 31 grudnia 2014 r.

Lp.	Nazwa instalacji	Adres instalacji	Proces odzysku*	Kod odpadu przetworzonego w 2013 r.	Zdolności przerobowe	Ilość odpadów przetworzonych w 2013 r.
					[Mg/rok]	[Mg]
1.	Linia do peletyzowania	Suliszewo 97 78-500 Drawsko Pomorskie	R12	030101 030105 030307 030310 150103	204 000	84 347,71
2.	Kruszarka	Mielenko Drawskie 60 78-500 Drawsko Pomorskie	R5	170101	12 000	3 156,20

Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) znajduje się przy Stacji Przeladunkowej Odpadów w Mielenku Drawskim. Przyjmowane są w nim wyłącznie odpady dostarczane w sposób umożliwiający ich selektywne odbieranie:

- opakowania z papieru i tektury, w ilości nieograniczonej,
- opakowania z tworzyw sztucznych, w ilości nieograniczonej,
- opakowania z drewna, w ilości nieograniczonej,
- opakowania z metali, w ilości nieograniczonej,
- opakowania wielomateriałowe, w ilości nieograniczonej,
- zmieszane odpady opakowaniowe, w ilości nieograniczonej,
- opakowania ze szkła, w ilości nieograniczonej,
- opakowania z tekstyliów, w ilości nieograniczonej,
- papier i tektura, w ilości nieograniczonej,
- szkło, w ilości nieograniczonej,
- odzież, w ilości nieograniczonej,
- tekstylia, w ilości nieograniczonej,
- meble i inne odpady wielkogabarytowe,
- sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- opony.

Odpady dostarczane są przez mieszkańców do PSZOK transportem własnym odbierane są bez ponoszenia dodatkowych kosztów.

Na terenie całego powiatu drawskiego brak jest większych wytwórców odpadów. Postępowanie dla innych odpadów w poszczególnych grupach (w tym poziomy odzysku i recyklingu) są zbieżne z założeniami przyjętymi w KPGO.

Zadaniem ciągłym na terenie gminy Drawsko Pomorskie jest likwidacja nielegalnych wysypisk odpadów, które mają negatywny wpływ na środowisko, tym bardziej, że mogą się na nich znajdować niebezpieczne odpady budowlane (np. płyty azbestowe, resztki farb i lakierów, oleje), odpady z rzemiosła (np. oleje) i opakowania po pestycydach. Istotne jest, aby przeciwdziałać powstawaniu nowych miejsc nielegalnego składowania odpadów.

Celowy Związek Gmin RXXI

Gmina Drawsko Pomorskie, poprzez podjęcie przez Radę Miejską w Drawsku Pomorskim Uchwały Nr XVIII/157/2004 z dnia 26 lutego 2004 r., przystąpiła do Celowego Związku Gmin R-XXI. Uczestnikami Związku jest 27 gmin z województwa zachodniopomorskiego. Zgodnie ze statutem Związku do jego celów i zadań należy: *„wspólne planowanie i wykonywanie zadań założonych w polityce ekologicznej na terytorium gmin będących uczestnikami Związku w zakresie zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty, mieszkańców tych gmin dotyczących zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, obejmujących w szczególności zadania utrzymania czystości i porządku, urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych poprzez świadczenie usług publicznych w wykonaniu obowiązku służby publicznej z zakresu rozwiązywania problemu dotyczącego środowiska naturalnego”*.

Projekt obejmuje stworzenie kompleksowego systemu obejmującego zbieranie, odzysk i unieszkodliwianie całego strumienia odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie 27 gmin wchodzących w skład Celowego Związku Gmin R-XXI, o łącznej liczbie mieszkańców: ok. 250 000 osób, (gminy: Maszewo, Nowogard, Osina, Przybiernów, Stepnica, Gryfice, Karnice, Płoty, Rewal, Trzebiatów, Dziwnów, Golczewo, Kamień Pomorski, Świerzno, Międzyzdroje, Wolin, Chociwel, Dobra, Radowo Małe, Resko, Węgorzyno, Drawsko Pomorskie, Ostrowice, Wierzchowo, Złocieniec, Brzeźno, Świnoujście. W ramach projektu:

- zrealizowano budowę Regionalnego Zakładu Gospodarowania Odpadami w Słajsinie w gminie Nowogard jako element całego systemu gospodarowania odpadami - obecnie Zakład jest rozbudowywany;
- zamknięto i zrehabilitowano m.in. 2 kwatery składowisk w Mielenku Drawskim:
  - składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (dz. nr 233/9),
  - składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (dz. nr 239, 240);
- zrealizowano budowę trzech Stacji Przeladunkowych - w Mielenku Drawskim w gminie Drawsko Pomorskie o przepustowości ok. 14 000 Mg/rok, w Kamieniu Pomorskim (ok. 27 000 Mg/rok) oraz w Świnoujściu (ok. 42 000 Mg/rok) wraz z zapleczem do magazynowania odpadów oraz placami kompostowania odpadów zielonych.

Korzyścią z realizacji projektu jest zmniejszenie ilości odpadów wymagających unieszkodliwiania poprzez składowanie, przy jednoczesnym zminimalizowaniu szkodliwego oddziaływania obiektu na środowisko naturalne oraz:

- osiągnięcie poziomów ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji określonych w Dyrektywie 1999/31/WE;
- odzysk surowców wtórnych i kompostowanie/stabilizacja odpadów ulegających biodegradacji, oraz ograniczenie strumienia odpadów unieszkodliwianych przez składowanie;
- wyższy standard życia mieszkańców, zmniejszenie stopy bezrobocia, poprawa jakości środowiska naturalnego, a tym samym poprawa pozycji województwa zachodniopomorskiego na tle innych regionów.

Bardzo ważnym zadaniem Związku jest bieżąca działalność edukacyjna. W ramach jej realizacji uczniowie ze szkół podstawowych z gminy Drawsko Pomorskie uczestniczą w „Eko-Lekcjach” na terenie Zakładu Gospodarowania Odpadami w Słajsinie.

3.2.7. Awarye przemysłowe

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie nie ma zakładu, który wykorzystywałby w procesie technologicznym związki chemiczne (chlor, amoniak, kwas solny, wodorotlenek sodu, lateks czy inne toksyczne chemikalia). Potencjalne źródło poważnych awarii stanowią zakłady prowadzące magazynowanie, transport i dystrybucję produktów ropopochodnych. Działania kontrolno–rozpoznawcze w jednostkach gospodarczych (potencjalnych sprawcach nadzwyczajnych zagrożeń środowiska) prowadzi Inspekcja Ochrony Środowiska pod kątem określenia zagrożeń, a w szczególności:

- stanu ilościowego materiału stwarzającego zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi (substancje toksyczne)
- sposobu zabezpieczenia miejsca zagrożenia na terenie zakładu
- przygotowania sprzętowego do zwalczania i usuwania skutków awarii przemysłowych
- posiadania planu ratownictwa awaryjnego na wypadek wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska.

Niezbędnym narzędziem w ustalaniu źródeł poważnych awarii jest rejestr zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii, w tym zakładów o dużym ryzyku (ZDR) i zakładów o zwiększonym ryzyku (ZZR) wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, prowadzony zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 10 października 2013 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku

albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. z 2013 r., poz. 1479). Przedsiębiorca, który zamierza prowadzić lub prowadzi zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku, jest obowiązany do zapewnienia, aby zakład ten był zaprojektowany, wykonany, prowadzony i likwidowany w sposób zapobiegający awariom przemysłowym i ograniczający ich skutki dla ludzi oraz środowiska. Prowadzący taki zakład zgłasza go właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej oraz sporządza program zapobiegania poważnym awariom przemysłowym, w którym przedstawia system bezpieczeństwa gwarantujący ochronę ludzi i środowiska, stanowiący element ogólnego systemu zarządzania zakładem.

Obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o dużym lub zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego w 2013 roku było 13 zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej oraz 9 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Żaden z tych zakładów nie znajdował się na terenie gminy Drawsko Pomorskie. Pogorszenie zanotowano w transporcie drogowym. Jest to wynikiem wzmożonego ruchu kołowego, wzrostu ilości przewożonych substancji niebezpiecznych – głównie paliw oraz złego stanu technicznego dróg i pojazdów. Mając powyższe na uwadze należy uznać za potencjalne źródła awarii przemysłowych drogę krajową nr 20 oraz drogi wojewódzkie: nr 148, nr 162, nr 173, nr 175.

W razie wystąpienia awarii przemysłowej Wojewoda, poprzez komendanta wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej i wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, podejmuje działania niezbędne do usunięcia awarii i jej skutków. Obowiązany jest również poinformować marszałka województwa o podjętych działaniach.

3.3. Biotyczne elementy środowiska

Obszar gminy Drawsko Pomorskie charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, bogactwem zasobów przyrodniczych i dużą bioróżnorodnością. Teren ten obejmuje swoim zasięgiem pomniki przyrody i specjalne obszary ochrony Natura 2000. Obszary o największych walorach przyrodniczych zlokalizowane są w rejonie doliny Drawy oraz jej dopływów: Kokny i Studzienicy.

3.3.1. Pomniki przyrody

Jedną z form ochrony indywidualnej są pomniki przyrody. Są to głównie pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, krajobrazowej lub historyczno–pamiętkowej a zwłaszcza okazałych rozmiarów drzewa i krzewy, źródła, głązy narzutowe. Pomniki przyrody są ważnym elementem składowym krajobrazu, podnoszą jego piękno, posiadają wysokie walory dydaktyczne

i edukacyjne. Na terenie gminy Drawsko Pomorskie występują liczne obiekty, które zostały uznane za pomniki przyrody.

Tab. 14. Wykaz pomników przyrody na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie

Lp.	Nazwa pomnika	Położenie	Szacunkowy wiek	Obwód [cm]
1.	Dwa dęby szypułkowe	Drawsko Pomorskie, ul. Polna	500	461, 496
2.	Dąb szypułkowy	Drawsko Pom., Park im. F. Chopina	400	535
3.	Dąb szypułkowy	Wieś Suliszewo	400	468
4.	Dąb szypułkowy	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	400	370
5.	Jesion wyniosły	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	456
6.	Topola późna	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	460
7.	Choina kanadyjska	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	285
8.	Buk zwyczajny	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	430, 396
9.	Dąb szypułkowy	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	609, 695
10.	Sosna smołowa	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	234
11.	Sosna żółta	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	225
12.	Sosna wejmutka	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	236
13.	Lipa szerokolistna	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	349, 410, 518
14.	Dąb szypułkowy	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	700, 392
15.	Grupa 5 dębów szypułkowych	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	413, 414, 421, 466, 550
16.	Dąb szypułkowy	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	397, 477
17.	Dąb szypułkowy	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	453, 404
18.	Buk zwyczajny	Nadleśnictwo Drawsko Pomorskie	-	356
19.	Dąb czerwony „Jędrak”	Milenko Drawskie nr dz. 120	-	349
20.	Dąb czerwony „Kowal”	Milenko Drawskie, nr dz. 120	-	345

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie zachowane są liczne obiekty, które winny być chronione jako wartościowe elementy budujące krajobraz kulturowy. Wśród nich wyróżnia się:

- Cianowo - park dworski nr rejestru:1150, nr i data decyzji: 18.03.1982 r.,
- Dalewo - kościół filialny z otoczeniem- nr rej. 221, 15.01.1960 r.,
- Dalewo - park pałacowy -nr rej. 1149, 18.03.1982 r.,
- Gudowo - kościół filialny p.w. św. Barbary wraz z otoczeniem- nr rej. 222, 15.01.1960r,
- Jankowo - ruina kościoła nr rej. 541, 12.02.1966 r.,
- Jankowo - budynek magazynowy (spichlerz) nr rej. 971, 17.10.1977 r.,
- Jankowo - park dworski nr rej. 1151, 18.03.1982 r.,
- Karwice – pałac i park, nr rej. 542, 15.02.1966 r.,
- Karwice - park pałacowy łącznie z aleją dojazdową, nr rej 1114, 15.09.1980 r.,
- Linowo - dwór nr rej. 543, 12.02.1966 r.,
- Linowo - park dworski nr rej. 1112, 15.09.1980 r.,
- Łabędzie - kościół parafialny z wyposażeniem i otoczeniem nr rej. 47, 24.11.1954 r.,
- Mielenko Drawskie - kościół filialny p.w. M.B. Królowej Polski z cmentarzem nr rej. 224, 15.01.1960 r.,
- Mielenko Drawskie - park pałacowy nr rej. 1113, 15.09.1980 r.,
- Nętno - kościół filialny z otoczeniem nr rej. 239, 16.01.1960 r.,
- Olchowiec - park dworski (nr 1)nr rej. 1146, 18.03.1982 r.,
- Olchowiec - park dworski (nr 8) nr rej. 1147, 18.03.1982 r.,
- Oleszno - nie użytkowany kościół poewangelicki obecnie magazyn nr rej. 534, 30.12.1965 r. (31.10.1969r. skreślono z rejestru zabytków),
- Rydzewo - kościół filialny z wyposażeniem i otoczeniem nr rej. 48, 26.10.1954 r.,
- Suliszewo - Kościół filialny p.w. Chrystusa Króla z otoczeniem nr rej. 225, 15.01.1960r.,
- Suliszewo - park pałacowy łącznie z aleją grabową, nr rej. 1148, 18.03.1982 r.,
- Woliczno - park dworski i aleja dojazdowa nr rej. 1111, 15.09.1980 r.,
- Zarańsko - Park dworski nr rej.1110,15.09.1980 r.,
- Ziemsko - Park dworski nr rej. 1152, 18.03.1982 r.,
- Żółte - Park dworski nr rej. 1159, 20.04.1982 r.,
- Żółte - Kościół filialny z otoczeniem i wyposażeniem nr rej. 49, 18.10.1954 r.

3.3.2. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000

Za obszary Natura 2000 uznaje się tereny najważniejsze dla zachowania zagrożonych lub bardzo rzadkich gatunków roślin, zwierząt czy charakterystycznych siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie dla ochrony wartości przyrodniczych Europy. Europejska Sieć

Ekologiczna Natura 2000 obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) i specjalne obszary ochrony siedlisk mających znaczenie dla wspólnoty (SOO). Na terenie gminy Drawsko Pomorskie znajdują się 2 specjalne obszary ochrony siedlisk oraz dwa obszary ochrony ptaków.

Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) Natura 2000

„Brzeźnicka Węgorza” (PLH320002) - obszar obejmuje dolinę Brzeźnickiej Węgorzy wraz z jeziorami Brzeźniak, Żabice i Wierzno. Brzeźnicka Węgorza swoje źródło ma w jez. Studnica na Pojezierzu Drawskim i stanowi lewy dopływ rzeki Regi. Brzeźnicka Węgorza na całej swej długości przedstawia ogrom wartości przyrodniczych i krajobrazowych. Stanowi niepowtarzalną mozaikę: w górnym odcinku (Kołatka - jez. Brzeźniak) jest potokiem o dużym spadku, wartkim nurcie i kamienistym dnie, poniżej jez. Żabice płynie szeroką i głęboką doliną, wzdłuż której występują bardzo bogate florystycznie łągi jesionowo-olszowe, bagienne olsy, żyzne i kwaśne buczyny oraz grądy. Na zboczach dolin oraz nad jeziorami spotkać można liczne źródła. O wysokiej klasie czystości potoku świadczy występowanie słodkowodnego krasnorosta (*Hildebrandtia rivularis*). Na brzegach jez. Brzeźniak rozciągają się rozległe i niedostępne trzcinowiska, będące miejscem lęgowym wielu ptaków. Obszar jest ostoją doskonale zachowanych i zróżnicowanych lasów liściastych. Są one szczególnie kontrastowe z monokulturami leśnymi rosnącymi wokół.

Poważne zagrożenia ostoi wynikają głównie z rozwijającej się na tych terenach nadmiernej turystyki, zwłaszcza w postaci rekreacyjnego użytkowania niezalesionych brzegów jezior. Urozmaicony teren wykorzystywany jest do organizowania rajdów samochodowych, mających również negatywny wpływ na otaczające środowisko, gdyż niszczona jest pokrywa glebowa, runo leśne, a hałas płoszy zwierzęta. Zagrożenie stwarza także zbytnia eutrofizacja wód spowodowana wzmożonym rozwojem glonów, która w zaawansowanym stadium może prowadzić do zaniku w wodzie życia biologicznego.

Siedliska:

- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion,
- kwaśne buczyny (Luzulo-Fagenion),
- żyzne buczyny (Dentario glandulosae-Fagenion, Galio odorati-Fagenion),
- grąd subatlantycki (Stellario-Carpinetum),
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, olsy źródłiskowe).

Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej, w tym gatunki priorytetowe): ptaki: batalion, bąk, bielik, błotniak stawowy, bocian biały, bocian czarny, derkacz, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, gąsiorek, jarzębatka, kania czarna, kania ruda, kropiatka, kumak nizinny, lelek, lerka, łabędź krzykliwy, łęczak, muchołówka mała, orlik

krzykliwy, ortolan, puchacz, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, rybitwa zwyczajna (rzeczna), siewka złota, trzmiełojad, zimorodek; ssaki: wydra, bóbr europejski, czerwończyk nieparek (bezkręgowiec).

Jezioro Lubie i Dolina Drawy (PLH320023) – obszar obejmuje jedno z największych jezior Pojezierza Drawskiego (powierzchnia 1439 ha, głębokość 46 m), przez które przepływa rzeka Drawa. W granicach obszaru mieści się też odcinek doliny Drawy i Starej Drawy, usytuowany poniżej jeziora, wraz z otaczającymi łąkami i lasami. Dolna granica znajduje się przy jeziorze Grażyna koło Drawna. W granicach obszaru zawierają się także: fragment doliny Studzienicy, z bardzo dobrze rozwiniętymi zjawiskami źródłiskowymi oraz najlepiej w regionie wykształconymi fragmentami grądów, a także fragmenty Puszczy Drawskiej z rozproszonymi torfowiskami mszarnymi i jeziorkami dystroficznymi z płem mszalnym (jez. Okoń). Jezioro Lubie należy do typu jezior sielawowych, z podwodnymi łąkami ramieniowymi oraz reliktową fauną wodnych bezkręgowców. Jeziora otaczają cenne kwaśne buczyny. Do bardzo ważnych obiektów należy projektowany rezerwat źródłiskowy "Lubieszewo" na zboczu wzniesień morenowych nad jeziorem. Dolina Drawy znajdująca się w opisywanym obszarze jest żłobiona w piaskach sandrowych, porośniętych lasami Puszczy Drawskiej. Brzegi rzeki są urozmaicają przełomy i mielizny. Rosną tu szuwały, a na linii rzeki znajduje się kilka eutroficznych jezior: Dębno Wielkie, Dębno Małe, Strunowo. Teren ten jest niezamieszkały - poligon wojskowy, jednak tylko na niewielkich fragmentach rzeka i jej dolina wchodzi w skład obiektów taktycznych. Do rzeki przylega szeroka strefa ochronna, izolująca od obszarów, gdzie odbywają się ćwiczenia wojskowe. Przy Starej Drawie zachowały się stare drzewostany buczyn i dąbrów. W pobliżu doliny występują też jeziorka z twardą wodą otoczone szuwarami kłociowymi (jez. Za Dywizją, Marglowe, Borowo). Poniżej Prostyni rzeka płynie przez duże torfowisko niskie, podścielone bardzo grubą warstwą gytii. W dolinie znajdują się cenne łąki z groszkiem błotny i ostoją derkacza. Ujście Drawy do Jez. Grażyna to płytka delta z kompleksem szuwarów i roślinności wodnej. Obszar ten to skupienie cennych siedlisk przyrodniczych, w tym 20 typów z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obszary te są ważne także dlatego, że jest tu jedno z kilku stanowisk reliktovej fauny bezkręgowców wodnych. Jezioro Lubie jest miejscem życia dwóch, bardzo rzadkich gatunków skorupiaków, uważanych za relikty polodowcowe: *Mysis relicta* i *Pallasea quadrispinosa*. Dla pierwszego z nich jest to jedno z czterech stanowisk istniejących aktualnie w Polsce. Obszar stanowi część ważnego korytarza ekologicznego Doliny Drawy. Głównym zagrożeniem jest działalność rekreacyjna działalność człowieka, czyli turystyka kajakowa i rozwój infrastruktury turystycznej wokół jeziora.

Siedliska

- twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea*,
- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*,

- naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników *Ranunculion fluitantis*,
- zalewane muliste brzegi rzek,
- suche wrzosowiska (*Calluno-Genistion*, *Pohlio-Callunion*, *Calluno-Arctostaphylion*),
- ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*),
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) ,
- ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*),
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*),
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) , obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion*, torfowiska nakredowe (*Cladietum marisci*, *Caricetum buxbaumii*, *Schoenetum nigricantis*), górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk ,
- kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*),
- grąd subatlantycki (*Stellario-Carpinetum*),
- pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy (*Betulo-Quercetum*),
- bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne),
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe),

Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej, w tym gatunki priorytetowe): ptaki: bąk, bielik, błotniak stawowy, bocian czarny, derkacz, dzięcioł czarny, kania czarna, zimorodek, żuraw, kania ruda, lelek, lerka, łabędź krzykliwy, włochatka, puchacz, rybołów; ryby: różanka, głowacz białopłetwy, minóg rzeczny; ssaki: bóbr europejski, wydra oraz czerwończyk nieparek (bezkręgowiec), traszka grzebieniasta (płaz), żółw błotny (gad).

Specjalne obszary ochrony ptaków (OSO) Natura 2000

Ostoja Drawska (PLB320019) - Opiswany obszar obejmuje część Pojezierza Drawskiego. Około 10% powierzchni terenu zajmują jeziora (ponad 50). Na duże zróżnicowanie w rzeźbie terenu wpływ miał łądolód w czasie ostatniego zlodowacenia bałtyckiego. Powstały wtedy m.in.: wały moreny czołowej, ozy, liczne jary, doliny rzek, jeziora rynnowe i wytopiskowe. Można tu także zobaczyć liczne wąwozy, parowy, bezodpływowe zbiorniki wodne, bagna i torfowiska. Znajdują się tu jedne z najgłębszych jezior w Polsce (np. Drawsko - 79,7 m, które jest zarazem największym jeziorem na tym obszarze) o urozmaiconej linii brzegowej, wysokich brzegach porośniętych lasem (głównie łągami i buczyną) lub niskich z roślinnością

przybrzeżną. Wody jeziorne są bogate w wapń. Na dnie znajdują pokłady kredy jeziornej. Często też porastają je łąki ramienicowe. Największą rzeką jest Drawa, mająca tu swoje źródła (w rezerwacie Dolina Pięciu Jezior). Swój początek biorą tutaj także rzeki: Dębica, Wogra, Piławka, Kokna i Rakon - odgrywają one ważną rolę łączącą poszczególne fragmenty obszaru. Do bardzo wartościowych zbiorowisk należą torfowiska, szczególnie wysokie, występujące na wododziałach oraz torfowiska przejściowe. Oprócz bogactwa form geomorfologicznych ostoja charakteryzuje się także różnorodnością flory i fauny. Spotyka się tu gatunki charakterystyczne dla roślinności atlantyckiej, arktycznej, borealnej, górskiej oraz ciepłolubne. Obszar jest bogaty w gatunki mchów. Znaczna część terenu jest użytkowana rolniczo. Głównymi zagrożeniami są:

- elektrownie wodne stanowiące barierę dla migracji ryb i innych organizmów wodnych, co powoduje ubożenie ichtiofauny reofilnej,
- spływ wód ze stawów rybnych położonych w zlewni jeziora Siecino powoduje szybszą eutrofizację jeziora,
- silna presja turystyczno-rekreacyjna,
- presja inwestycyjna dotycząca zabudowy brzegów jezior (ubożenie przyrodnicze i krajobrazowe terenu, utrudnienia dla zwierzęta związanych z terenami wodnymi i wodno-błotnymi),
- potencjalne zagrożenie-intensyfikacja gospodarki rolnej (likwidacja odlogów, stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin).

Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej, w tym gatunki priorytetowe): batalion, bączek, bąk, bernikla białolica, bielik, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, bocian biały, bocian czarny, derkacz, drzemlik, dubelt, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, gąsiorek, jarzębatka, kania czarna, kania ruda, kropiatka, lelek, lerka , łabędź czarnodzioby (mały), łabędź krzykliwy, łączak, muchołówka mała, puchacz, rybitwa czarna, rybołów, sokół wędrowny, sowa błotna, świergotek polny, trzmielojad, zielonka , zimorodek, żuraw, wydra [ssak], minóg strumieniowy [ryba], mopek [ssak], nocek duży [ssak], orlik krzykliwy, piskorz [ryba], rybitwa zwyczajna (rzeczna), koza [ryba].

Ostojka Ińska (PLB320008) - obszar typowy dla krajobrazu postglacjalnego Pojezierza Ińskiego. Rzeźba terenu została ukształtowana podczas stadiału pomorskiego ostatniego zlodowacenia i charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form i wysokości względnych - można tu wyróżnić trzy zasadnicze jednostki geomorfologiczne i związane z nimi typy krajobrazu: wyniesienia moreny czołowej, sandry i wysoczyznę moreny dennej. Najwyższe wzniesienie - Głowacz osiąga 180 m n.p.m. Teren odwadniany jest przez rzekę Inę i jej dopływy, jedynie jego północna część odwadniana jest przez Regę. Cechy charakterystyczne ostoi to pofalowany teren, silnie rozczłonkowane lasy, liczne bagna i małe zbiorniki wodne. Torfowiska i jeziora zajmują ok. 9 % powierzchni, największe jest jezioro Ińskie (6 km²), o głębokości 42 m, wypełniające system krzyżujących się rynien glacialnych.

Bogatej morfologii odpowiada mozaikowe użytkowanie terenu. Lasy zajmują blisko 60% powierzchni. Są to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Znaczący udział mają również lasy siedlisk wilgotnych i bagiennych z olchą i jesionem oraz sosną i brzozą. Stosunkowo niewielką część ostoi pokrywają zbiorowiska łąkowe oraz siedliska wilgotne: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, roślinność torfowisk niskich i przejściowych. Pozostała część to użytki rolne. Występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W ostoi gniazduje ponad 140 gatunków ptaków. Bardzo ważna ostoja bielika i kilku innych gatunków drapieżnych, kilku gatunków kaczek i żurawia (>1% populacji krajowej). Zagrożeniem dla obszaru jest eutrofizacja wód; spływ nawozów z pól, rekreacja pobytowa i wzrost penetracji terenu.

Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej, w tym gatunki priorytetowe): batalion, bąk, bielik, błotniak stawowy, bocian biały, bocian czarny, derkacz, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, gąsior, głowacz białopłetwy, jarzębatka, kania czarna, kania ruda, kropiatka, kumak nizinny, lelek, lerka, łabędź krzykliwy, łączak, muchołówka mała, orlik krzykliwy, ortolan, puchacz, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, rybitwa zwyczajna (rzeczna), siewka złota, traszka grzebieniasta, trzmiełojad, zimorodek, żuraw, wilk [ssak], wydra [ssak], minóg strumieniowy [ryba].

3.3.3. Lasy

Lasy Nadleśnictwa Drawsko stanowią zachodnią część Pojezierza Drawskiego. Położone są w środkowej części województwo zachodniopomorskiego głównie na obszarze gmin: Kalisz Pomorski i Drawsko Pomorskie. Pod względem przyrodniczo-leśnym teren Nadleśnictwa znajduje się w I krainie Bałtyckiej, dzielnicy 3 Pojezierza Wałecko - Myśliborskiego. Lesistość wynosi 57,4%. Nadleśnictwo składa się z 17 leśnictw, liczy 35 tys. ha powierzchni i podlega Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinku. Teren Nadleśnictwa jest średnio zróżnicowany, przeważnie równy i falisty. Najniżej położony jest obszar w dolnym biegu rzeki Prostyni i wynosi około 80 m n.p.m. Najwyższe zaś wzniesienie wynosi 154 m n.p.m. Teren Nadleśnictwa Drawsko leży głównie w dorzeczu Odry, w zlewni rzeki Drawy, płynącej w swoim środkowym biegu przez obszar Nadleśnictwa. Krótki odcinek rzeki Drawy (1,5 km) poniżej jeziora Lubie ma charakter przełomu, w którym spadek rzeki sięga 2,67 promila. Dalej rzeka staje się spokojniejsza, przepływa przez jeziora: Wielkie Dąbie, Małe Dębno, Wiry, Zły Łęg i Strunowo. Poniżej niego bieg Drawy sztucznie skrócono, odcinając zastawką dawne koryto, tzw. Starą Drawę i przerzucając wodę do dawnego dopływu Prostyni. Zbudowana w 1916 roku zapora wodna elektrowni wodnej Borowo spiętrza je w jezioro Mielno (Borowskie). Po czym, uregulowany odcinek doprowadza do połączenia z pierwotnym korytem rzeki koło miejscowości Prostynia. W zasięgu Nadleśnictwa Drawsko występuje wiele jezior o zróżnicowanej powierzchni, rozrzuconych po całym obszarze. Jeziora i cieki wodne wraz z występującymi bagnami (w zarządzie Nadleśnictwa jest 2761 ha bagien) tworzą specyficzny mikroklimat korzystnie wpływający na drzewostany rosnące wokół nich.

Jednak na przeważającej części obszaru stosunki wodne kształtowane są wyłącznie przez wody opadowe i zależą od ich intensywności. Dominującymi typami siedliskowymi, określonymi na podstawie drzewostanów, gleb i roślinności są siedliska borowe stanowiące ok. 72% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Udział pozostałych siedlisk tj. lasowych i bagiennych stanowi ok. 28%. Warunki glebowe i cechy klimatu sprawiają, że głównym gatunkiem występującym w naszych lasach jest sosna, która zajmuje prawie 83% powierzchni, dalej brzoza 6%, buk i olsza po 3%, dąb 2%. Pozostałe gatunki nie mają większego znaczenia gospodarczego. Przeciętna zasobność wynosi 262 m³/ha, średni wiek drzewostanów 60 lat, przeciętny przyrost roczny 6.00 m³/ha.

3.4. Efekty realizacji założeń Programu ochrony środowiska w latach 2014 - 2015

W latach 2014 – 2015 władze gminy Drawsko Pomorskie podejmowały szereg działań, których celem była realizacja Programu Ochrony Środowiska. Pracownicy gminy promowali działania proekologiczne oraz działalność edukacyjną. Realizacja Programu Ochrony Środowiska dotyczyła przede wszystkim wykonania planowanych inwestycji.

Tab. 15. Wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w latach 2014 – 2015.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Nakłady w tys. zł.		Efekt (wskaźnik rezultatu)
			2014	2015	
OCHRONA ZASOBÓW WODNYCH I STOSUNKI WODNE					
1.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Łabędzie-Nętno-Rydzewo-Lasocin – etap I i Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w m. Rydzewo – etap II	Gmina Drawsko Pomorskie	1.578,44	-	77,7% (stopień skanalizowania gminy wyrażony w [%] – w 2010 r. 74%) - wskaźnikiem może być również długość nowo wybudowanej sieci [km]
2.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej grawitacyjno-tłocznej Zarańsko-Rydzewo	Gmina Drawsko Pomorskie	1.153,67	-	77,7% (stopień skanalizowania gminy wyrażony w [%] – w 2010 r. 74%)
3.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej Łabędzie – Nętno – Rydzewo – Lasocin – etap II	Gmina Drawsko Pomorskie	-	476,86	77,7% (stopień skanalizowania gminy wyrażony w [%] – w 2010 r. 74%)
4.	Budowa sieci wodociągowej rozdzielczej z przyłączami Zarańsko-Rydzewo	Gmina Drawsko Pomorskie	609,00	-	92,6% (stopień zwodociągowania w gminie wyrażony w [%] w 2010 r. 91%)
5.	Budowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej Suliszewo, Zagórki, Drawsko Pomorskie	Gmina Drawsko Pomorskie	1.116,03	51,23	92,6% (stopień zwodociągowania w gminie wyrażony w [%] w 2010 r. 91%)
6.	Przebudowa sieci wodociągowej w rejonie ulic: Kaszubska-Pomorska-Łowicka - etap II	Gmina Drawsko Pomorskie	Zadanie zrealizowane ze środków ZWIK Drawsko P.		92,6% (stopień zwodociągowania w gminie wyrażony w [%] w 2010 r. 91%)
7.	Budowa instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej w budynku przy ul. 11.Pułku Piechoty 79a	Gmina Drawsko Pomorskie	-	32,24	92% zwodociągowania 77,7% skanalizowania
OCHRONA POWIETRZA					
1.	Termomodernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Cmentarnej 2	Gmina Drawsko Pomorskie	-	50,00	Trudno oszacować - Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynku mieszkalnym

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Nakłady w tys. zł.		Efekt (wskaźnik rezultatu)
			2014	2015	
OCHRONA POWIETRZA (c.d.)					
2.	Przebudowa drogi powiatowej - ul. Sobieskiego oraz dróg gminnych (ulic: B. Chrobrego, Ks. S. Staszica i Słonecznej) z parkingiem w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych - etap II	Gmina Drawsko Pomorskie	-	3.421,11	Redukcja siły unosu (trudna do oszacowania) oraz ograniczenie hałasu komunikacyjnego poprzez wymianę nawierzchni
EDUKACJA EKOLOGICZNA					
1.	Organizacja Dnia Ziemi, Sprzątania Świata, konkursy ekologiczne, edukacja ekologiczna, wycieczki ekologiczne	Gmina Drawsko Pomorskie	7,7	5,6	Zauważono wzrost zainteresowania udziałem w zdarzeniach o charakterze edukacyjnym (wzrost liczby uczestników)

3.5. Analiza SWOT

Nazwa SWOT jest skrótem angielskich słów *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse w otoczeniu), *Threats* (zagrożenia w otoczeniu).

W przypadku badania środowiska, analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron poszczególnych elementów środowiska oraz badania szans i zagrożeń jakie stwarza dla nich otoczenie. SWOT oparta jest na schemacie klasyfikacji dzielącym wszystkie czynniki mające wpływ na bieżącą i przyszłą pozycję elementów środowiska, tj.:

- zewnętrzne w stosunku do danego elementu i mające charakter uwarunkowań wewnętrznych,
- wywierające negatywny wpływ na dany element środowiska i mające wpływ pozytywny.

Z porównania tych dwóch podziałów powstają cztery kategorie czynników:

- wewnętrzne pozytywne – mocne strony, czyli atuty danego elementu środowiska. Mocne strony to walory elementu środowiska, które w pozytywny sposób wyróżniają go na tle średniej województwa, kraju;
- wewnętrzne negatywne – słabe strony danego elementu środowiska. Słabe strony to konsekwencja ograniczeń zasobów;
- zewnętrzne pozytywne – szanse. Szanse to zjawiska i tendencje w otoczeniu elementu środowiska, które gdy odpowiednio wykorzystane staną się impulsem podniesienia jego jakości, osłabią zagrożenia i umożliwią realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju;
- zewnętrzne negatywne – zagrożenia. Zagrożenia to wszystkie czynniki zewnętrzne, które są postrzegane jako bariery dla podniesienia jakości środowiska i realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Ogólne wytyczne wynikające z analizy SWOT są bardzo proste, ale niestety trudne do realizacji, które zakładają:

- unikanie zagrożeń/emisji zanieczyszczeń,
- wykorzystywanie szans,
- wzmacnianie słabych stron,
- opieranie się na mocnych stronach.

Tab. 16. Analiza SWOT poszczególnych elementów środowiska gminy Drawsko Pomorskie.

I. STAN WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH	
Silne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> • rzeka Drawa; • rzeka Brzeźnicka Węgorza, wodospady • skanalizowanie i zwodociągowanie gminy w wysokim stopniu; • zespół czystych jezior; • wystarczające zasoby wody pitnej dla potrzeb gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> • zły stan melioracji i urządzeń wodnych; • występowanie niekorzystnych warunków wodnych – deficyty wody wpływające na wielkość plonów; • brak przepławek; • brak dostępu dla ludzi do brzegów jezior.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • pełne skanalizowanie miejscowości gminy – budowa oczyszczalni tam gdzie jest to ekonomicznie uzasadnione; • kontrola szczelności zbiorników bezodpływowych; • przeciwdziałanie zmianie stosunków wodnych; • ustanowienie stref ochrony wokół ujęć; • prowadzenie akcji edukacyjnej propagującej optymalizację zużycia wody; • eliminowanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych; • wody geotermalne. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające możliwości przepustowe oczyszczalni ścieków; • niewystarczający stopień uzdatniania wody pitnej; • wysoki stopień podatności jezior na degradację; • brak szczelnych zbiorników bezodpływowych; • tolerowanie dzikich punktów zlewnych; • brak funduszy na inwestycje zmierzające do poprawy jakości stanu wód podziemnych.
II. STAN POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO	
Silne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> • niewielki stopień zanieczyszczenia powietrza; • pozytywny wpływ na zdrowie i jakość życia mieszkańców; • dostateczna powierzchnia lasów i terenów zielonych. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak obwodnicy - koncentracja zanieczyszczeń w mieście Drawsko Pomorskie i terenach okolicznych oraz wzdłuż najważniejszych ciągów komunikacyjnych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • przechodzenie na paliwa ekologiczne: gaz, paliwa odnawialne (biopaliwa); • modernizacja kotłowni tradycyjnych; • rozbudowa sieci gazowej na terenie gmin powiatu; • termomodernizacja budynków; • zwiększenie powierzchni terenów leśnych; • wzrost roli środków transportu przyjaznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ponadlokalność zagrożeń związanych z zanieczyszczeniem powietrza; • stosowanie indywidualnego ogrzewania (węglowego); • spalanie odpadów; • niewielkie objęcie gmin powiatu siecią gazowniczą; • wzrost liczby samochodów i natężenia ruchu

<p>środowisku (rower i transport zbiorowy);</p> <ul style="list-style-type: none"> • powstanie dróg rowerowych; <p>wzrost świadomości ekologicznej oraz zamożności mieszkańców – zaprzestanie spalania odpadów.</p>	<p>drogowego;</p> <p>brak funduszy na inwestycje zmierzające do poprawy jakości powietrza atmosferycznego</p>
III. STAN GLEB I ZASOBY MINERALNE	
Silne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> • brak zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi; • duża ilość gładzów narzutowych; • kopalnie kruszyw mineralnych (żwiry i piaski). 	<ul style="list-style-type: none"> • zakwaszenie gleb;
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • uprawa gatunków roślin o niewielkich wymaganiach glebowych; • wykorzystanie nasadzeń do produkcji biopaliw; • rozwój przemysłu przetwórczego uprawianych gatunków roślin; • ograniczenie emisji pyłowych i gazowych; • wapnowanie gleb zakwaszonych; • ograniczenie zużycia związków chemicznych; • wzbogacanie gleb środkami glebotwórczymi (kompost); • uprawa gatunków roślin o niewielkich wymaganiach glebowych; • większa świadomość ekologiczna rolników. 	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego; • niewłaściwa działalność rolnicza; • recesja lub stagnacja gospodarcza; • brak funduszy na inwestycje zmierzające do poprawy stanu gleb.
IV. STAN ŚRODOWISKA AKUSTYCZNEGO	
Silne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> • brak występowania zagrożeń związanych ze szkodliwym oddziaływaniem hałasu poza ciągami komunikacyjnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • duży ruch komunikacyjny spowodowany m.in. brakiem obwodnicy miasta
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie monitoringu hałasu – szczególnie wzdłuż ruchliwych tras komunikacyjnych; • budowa ekranów akustycznych i stref izolacyjnych wzdłuż ciągów komunikacyjnych o największym nasileniu ruchu; • budowa obwodnicy miasta; • przebudowa złych rozwiązań węzłów komunikacyjnych; • poprawa stanu technicznego nawierzchni drogowych; • w stosunku do projektowanej zabudowy – 	<ul style="list-style-type: none"> • brak funduszy na inwestycje zmierzające do poprawy stanu środowiska akustycznego.

dbałość o zachowanie odpowiednich odległości od ciągów komunikacyjnych.	
V. STAN FAUNY I FLORY	
Silne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> • położenie poza obszarem ekologicznego zagrożenia; • istnienie obszarów chronionych Natura 2000 oraz licznych pomników przyrody będących zapleczem przyrodniczym; • zasoby świata zwierzęcego. 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie bioróżnorodności na skutek nielegalnego pozyskiwania mięsa.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • ograniczanie lokalnych źródeł zanieczyszczeń powietrza, gleby i wód; • walka z kłusownictwem; • dokarmianie i szczepienia ochronne. • właściwa pielęgnacja szaty roślinnej; • zalesianie nieużytków. • uzupełnianie drzewostanów leśnych gatunkami rodzimymi; • zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa pożarowego obszarów leśnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego, gleby i wód; • kłusownictwo; • degradacja gleb; • pożary lasów; • wypalanie traw; • brak funduszy na inwestycje zmierzające do poprawy stanu fauny i flory.
VI. STAN KRAJOBRAZU	
Silne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> • brak dużych obiektów kubaturowych wpływających na pogorszenie walorów krajobrazowych; • aleje przydrożne. 	<ul style="list-style-type: none"> • lokalizacja masztów telefonii komórkowej i linii wysokiego napięcia. • istnienie wyrobisk poeksploatacyjnych kruszywa naturalnego; • elektrownie wiatrowe wpływające na estetykę otoczenia.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • ochrona cennych krajobrazowo terenów; • rozwój eko- i agroturystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak regulacji dotyczących estetyki nowej zabudowy mieszkalnej, handlowej i przemysłowej.

Najistotniejsze problemy gminy Drawsko Pomorskie to koncentracja zanieczyszczeń powietrza w mieście Drawsko Pomorskie oraz wzdłuż najważniejszych ciągów komunikacyjnych oraz zła jakość wód powierzchniowych na terenie gminy. Powyższe problemy znalazły odzwierciedlenie w konstruowaniu harmonogramu najważniejszych działań zmierzających do poprawy stanu środowiska.

4. Cele programu ochrony środowiska, zadania i ich finansowanie

W celu opracowania dokumentów strategicznych przyjmuje się na ogół trójstopniową hierarchię celów: cel nadrzędny, cele systemowe, kierunki działań. Na proces planowania nakładają się również uwarunkowania wynikające z istniejących programów sektorowych, planów i programów wyższego szczebla (załącznik nr. 3). Formułowane cele i zadania są pochodną obecnego stanu i zagrożeń środowiska na terenie gminy Drawsko Pomorskie. Specyfika przeważającej działalności gospodarczej oraz charakterystyka funkcjonalna gminy warunkuje kierunki działań i zadania, jakie należy wykonać, aby we właściwy sposób przeciwdziałać degradacji środowiska, dążyć do poprawy jego stanu, a tym samym do poprawy jakości życia mieszkańców gminy.

4.1. Cel nadrzędny

Nadrzędny cel „Programu Ochrony Środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie” sformułowano w sposób następujący:

Poprawa stanu środowiska na terenie gminy miejsko-wiejskiej Drawsko Pomorskie przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Cel ten jest zgodny z celami głównymi Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego i Strategii Rozwoju Gminy, które wraz z celami operacyjnymi zostały zaadaptowane dla potrzeb programu ochrony środowiska.

4.2. Cele systemowe

Cele systemowe wyznaczają stan, jaki należy osiągnąć i są identyfikowane na podstawie analizy obszarów problemowych występujących na terenie gminy (analiza SWOT). Obszary interwencji powinny być mierzalne, realistyczne i terminowe. Na poszczególne cele systemowe składają się kierunki działań. W ramach poszczególnych kierunków działań określono konkretne zadania, których realizacja pozwoli na osiągnięcie wyznaczonych celów. W planie operacyjnym ujęto poszczególne zadania niezbędne do osiągnięcia założonych celów. W harmonogramie ujęto zadania własne gminy (Załącznik nr 1) oraz zadania realizowane przez inne jednostki a koordynowane przez gminę (Załącznik nr 2). Wyznaczono następujące priorytety ekologiczne, do których przypisano cele długoterminowe do osiągnięcia do roku 2023.

Zasoby wodne

Cel systemowy: Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych. Zapewnienie mieszkańcom gminy odpowiedniej jakości wody pitnej.

Powyższy cel będzie realizowany przez:

- eliminację czynników powodujących pogorszenie się stanu jakości wód podziemnych;
- stałe ograniczanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych;
- restrukturyzację technologii uzdatniania wody do picia wraz z rozbudową sieci wodociągowej;
- czyszczenie i rozbudowę sieci deszczowej na terenie gminy;
- ochronę wód powierzchniowych i podziemnych.

Kierunek działań I: Ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i podziemnych

- wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków w latach kolejnych;
- promowanie prośrodowiskowych zasad uprawy, chowu i produkcji rolnej;
- systematyczna rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej;
- dalsza rozbudowa istniejącego systemu kanalizacji deszczowej, szczególnie terenów dróg i placów;
- bieżące utrzymanie oczyszczalni ścieków;
- bieżąca likwidacja i rekultywacja „dzikich wysypisk odpadów”.

Za priorytetowe działania chroniące jakość wód powierzchniowych i podziemnych w gminie Drawsko Pomorskie należy uznać ciągły rozwój systemu kanalizacyjnego. Na terenach o dużym stopniu rozproszenia zabudowy ze względów ekonomicznych uzasadniona jest budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.

Kolejnym działaniem zapewniającym prawidłowe funkcjonowanie gospodarki ściekami jest kontrola stanu technicznego (szczelności) zbiorników bezodpływowych, tzw. szamb oraz egzekwowanie dokumentów potwierdzających wywóz ścieków do stacji zlewnej. Na jakość wód zasadniczy wpływ mają również zanieczyszczenia pochodzące ze źródeł rolniczych. Tą drogą do wód dostają się związki biogenne, środki ochrony roślin oraz wypłukiwane frakcje gleby. Poważnym zagrożeniem dla jakości wód jest niewłaściwe stosowanie nawozów naturalnych: gnojowicy, gnojówki i obornika, a także rolnicze wykorzystywanie ścieków i osadów ściekowych bez zachowania wymogów ochrony środowiska. Ograniczenie spływu azotu z pól do wód podziemnych i powierzchniowych można osiągnąć poprzez racjonalne dozowanie i limitowanie środków plonotwórczych na użytkach rolnych. Odpowiednie przechowywanie nawozów naturalnych chroni przed niekontrolowanym przedostawaniem się niebezpiecznych substancji do wód. Budowa szczelnych zbiorników na gnojówkę oraz uszczelnionych płyt obornikowych pozwoli na ograniczenie tego zagrożenia. Zagrożenie dla wód podziemnych stanowią „dzikie” wysypiska odpadów. Należy je

sukcesywnie likwidować i rekultywować. Powstawaniu „dzikich” wysypisk będzie zapobiegać objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowanym systemem odbioru odpadów oraz kontrola zawierania umów na wywóz nieczystości ciekłych i stałych.

Kierunek działań II: Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi

- ciągle podnoszenie jakości wody oraz jej dostępności dla mieszkańców;
- modernizacja sieci wodociągowej na terenie gminy;
- kolejne działania mające na celu zwiększenia naturalnej retencji;
- odbudowa i prawidłowa eksploatacja systemów melioracji.

Bieżąca modernizacja sieci wodociągowej przyczyni się nie tylko do poprawy standardu życia mieszkańców, ale również pozwoli na ograniczenie zużycia wody. Właściwy stan i użytkowanie urządzeń melioracyjnych prowadzi do wykonania zadań wynikających z potrzeb społeczno-gospodarczych. W inżynierii środowiska, do której należą melioracje wodne, urządzenia techniczne kształtują obieg wody w zlewni hydrologicznej, regulują stosunki powietrzno-wodne i termiczne gleby, chronią przed powodzią, wyrównują odpływ za pomocą retencji powierzchniowej i gruntowej, wykorzystują właściwości nawożące ścieków i gnojowicy, chronią przed erozją, zaopatrują gospodarstwa w wodę itd.

Kierunek działań III: Ochrona przeciwpowodziowa

- odbudowa i prawidłowa eksploatacja systemów melioracji;
- oczyszczenie i zabezpieczenie zbiorników przeciwpożarowych;
- edukacja ludności terenów zagrożonych.

Powietrze atmosferyczne

Cel strategiczny: Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii (OZE)

Kierunek działań I: Ograniczenie niskiej emisji do powietrza

- sukcesywna termomodernizacja budynków na terenie gminy, w tym termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej;
- wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii;
- dalsze działania w zakresie likwidacji źródeł niskiej emisji;
- ciągła kontrola w zakresie posiadania umów na odbiór odpadów z gospodarstw domowych;
- uwzględnianie w nowo tworzonych i aktualizowanych planach zagospodarowania przestrzennego wymogów dotyczących zaopatrywania mieszkań w ciepło z nośników nie powodujących nadmiernej „niskiej emisji” PM10 oraz projektowanie linii zabudowy uwzględniając zapewnienie „przewietrzania” miasta ze szczególnym uwzględnieniem terenów o gęstej zabudowie.

Kierunek działań II: Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza ze źródeł komunikacyjnych

- budowa obwodnicy miasta Drawsko Pomorskie;
- budowa, przebudowa i remonty dróg (w tym utwardzenie dróg lub poboczy w celu redukcji wtórnego unosu pyłu z dróg);
- budowa nowych i rozbudowa istniejących ścieżek rowerowych.

Kierunek działań III: Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych

- kontrola dotrzymywania przez zakłady standardów emisyjnych;
- uwzględnienie w zamówieniach publicznych problemów ochrony powietrza, poprzez: odpowiednie przygotowywanie specyfikacji, z uwzględnieniem potrzeb w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem (np. zakup środków transportu spełniających odpowiednie normy emisji spalin).

Gospodarka odpadami

Cel systemowy: Racjonalna gospodarka odpadami

Kierunek działań I: Wzmocnienie gospodarki odpadami

- zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności odzysku energii z odpadów, zgodnego z wymaganiami ochrony środowiska;
- zmniejszenie ilości wszystkich odpadów kierowanych na składowiska odpadów;
- wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania lub magazynowania odpadów.

Kierunek działań II: Wprowadzenie nowoczesnego systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów

- rozwój selektywnej zbiórki odpadów;
- rozwój systemu zbiórki i demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji;
- stworzenie systemu stacjonarnych punktów odbioru odpadów, w tym, niebezpiecznych, wielkogabarytowych.

Zasoby przyrody

Cel systemowy: Ochrona i rozwój obszarów chronionych. Ochrona bioróżnorodności.

Kierunek działań I: Doskonalenie systemu obszarów chronionych i ochrona obiektów cennych przyrodniczo

- bieżąca pielęgnacja parków na terenie gminy i wspieranie działań mających na celu powstawanie terenów zielonych;
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego dostępu do terenów wyjątkowo cennych przyrodniczo;
- ochrona unikalnego ekosystemu obszarów specjalnej ochrony NATURA 2000 oraz innych form ochrony przyrody;
- podejmowanie inicjatyw na rzecz zwiększania udziału obszarów chronionych na terenie gminy.

Kierunek działań II: Ochrona bioróżnorodności

- rozwój i pielęgnacja istniejącej zieleni,
- utrzymanie i wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych oraz przydrożnych;
- eliminowanie gatunków inwazyjnych.

Kierunek działań III: Ochrona lasów

- lokalizacja zalesień i zadrzewień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- systematyczne zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo,
- stały monitoring środowiska leśnego w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkody przemysłowe);
- zwiększenie różnorodności gatunkowej lasów i bieżąca ochrona istniejących kompleksów leśnych;
- prowadzenie gosp. leśnej zgodnie z planem urządzania lasu, uproszczonym planem urz. lasu lub decyzją określającą zadania z zakresu gospodarki leśnej;
- edukacja ekologiczna w zakresie wzbogacania i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych (zwiększenie różnorodności gatunkowej szczególnie w nasadzeniach porolnych).

Pełne wdrożenie przepisów dotyczących ochrony środowiska jest kluczem do likwidacji groźnych dla przyrody i bioróżnorodności procesów. Cenne obszary środowiska, powinny być chronione poprzez tworzenie m.in sieci obszarów specjalnej ochrony Natura 2000. Zrównoważona gospodarka leśna, to działalność zmierzająca do ukształtowania takiej struktury lasów i wykorzystania ich w taki sposób i tempie, zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego i żywotności. Należy dążyć do renaturalizacji lasów silnie przekształconych gospodarką leśną, a ekosystemy zbliżone do naturalnych przynajmniej częściowo objąć ochroną bierną. Wszelkie zabiegi techniczno-leśne powinny uwzględniać konieczność zachowania bogactwa gatunkowego i strukturalnego lasu.

Turystyka

Cel systemowy: Rozwój turystyki przy zachowaniu bogactw przyrodniczych

Kierunek działań I: Zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych w rozwoju turystyki

- wdrożenie zasad turystyki zrównoważonej na obszarach chronionych;
- promocja przyrodniczych walorów turystycznych gminy.

Klimat akustyczny

Cel systemowy: Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów

Kierunek działań I: Ochrona przed hałasem

- monitoring hałasu drogowego w wyznaczonych punktach, dokonanie oceny akustycznej wybranych miejsc;
- wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów;
- termomodernizacja obiektów/budynków (z uwzględnieniem materiałów zwiększających izolację akustyczną);
- modernizacja i przebudowa dróg i ulic z których hałas powoduje przekroczenia poziomów progowych, dla terenów szczególnie zagrożonych hałasem (zarządcy dróg);
- wprowadzanie zieleni ochronnej, izolacyjnej.

Poważne awarie

Cel systemowy: Zapobieganie poważnym awariom, minimalizacja ich skutków oraz zwiększenie bezpieczeństwa chemicznego

Kierunek działań I: Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii i ograniczenie skutków dla ludzi, środowiska.

- wyznaczenie drogowych tras transportu substancji niebezpiecznych, omijających w miarę możliwości tereny miejskie, mocno zurbanizowane oraz zorganizowanie miejsc postojowych dla środków transportujących takie substancje;
- wsparcie OSP w celu wzmocnienia Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG), skuteczne działania ratownicze, zapobieganie i przeciwdziałanie poważnym awariom.

Środowisko glebowe i kopaliny

Cel systemowy: Ochrona środowiska glebowego i złóż kopalin

Kierunek działań I: Zapobieganie degradacji gleb

- wsparcie rozwoju rolnictwa ekologicznego (ograniczenie do niezbędnego minimum technicznych deformacji gruntu i mechanicznego zanieczyszczenia gleby);
- wapnowanie gleb i racjonalne zużycie środków ochrony roślin i nawozów;
- usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie gminy w ramach ochrony powierzchni ziemi i gospodarki odpadami;
- wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego, wdrażanie zasad Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych;
- ochrona gleb przed degradacją i rekultywacja terenów zdegradowanych;
- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych w celu zapobiegania erozji gleb;
- likwidacja dzikich wysypisk;
- kontrola zawartych umów na odbiór odpadów.

Kierunkiem działań w rolnictwie jest rozpowszechnianie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej. Ochrona gleb powinna uwzględniać racjonalne dawkowanie nawozów sztucznych i środków

ochrony roślin oraz stosowanie nawozów naturalnych (obornika, kompostu, gnojówki, gnojowicy). Stosowanie nieodpowiednich dawek nawozów naturalnych może również powodować procesy degradacji gleb. Zapobieganie erozji gleb wymaga stosowania zabiegów przeciwoerozyjnych rolniczych i melioracyjnych, mających na celu zahamowanie spływu wód i przeciwdziałanie niszczycielskiej sile wiatru na terenach szczególnie narażonych. Zabiegi chroniące gleby przed erozją to, m.in.:

- tarasowanie stromych stoków,
- prowadzenie dróg małymi spadami,
- prawidłowy kierunek upraw (prostopadle do spływu wód),
- unikanie monokultur i stosowanie płodozmianu,
- zaprzestanie orki i wypasu zwierząt na stromych zboczach, ewentualnie prowadzenie orki i wypasu zwierząt w poprzek stoku,
- zaprzestanie nadmiernego wyrębu drzew,
- zwiększanie zalesień i zadrzewień, w szczególności na zboczach oraz zakładanie ochronnych pasów zieleni.

Kierunek działań II: Ochrona zasobów kopalin

- racjonalna gospodarka surowcami mineralnymi, eksploatacja złóż przy minimalizacji degradacji powierzchni terenu;
- prawidłowa rekultywacja przekształconej (zdegradowanej) powierzchni terenu;
- eliminowanie nielegalnej eksploatacji kopalin;
- ochrona niezagospodarowanych złóż kopalin w procesie planowania przestrzennego.

Edukacja ekologiczna

Cel systemowy: Edukacja ekologiczna społeczeństwa.

Kierunek działań I: Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa

- działania promocyjno-edukacyjne o różnej tematyce (w tym: m.in. z zakresu gospodarki odpadami);
- działania edukacyjne skierowane do rolników;
- prowadzenie kampanii tematycznych propagujących ochronę środowiska, w tym edukacja na rzecz poszanowania zasobów dzikiej przyrody i zieleni urządzonej;
- propagowanie postaw polegających na wyuczeniu nawyku oszczędzania wody i wykorzystania wód opadowych na potrzeby gospodarcze;
- edukacja w zakresie postępowania z substancjami szczególnie szkodliwymi dla środowiska np. azbest, PCB.

System kształcenia uczniów powinien być nastawiony na wykształcenie u nich umiejętności obserwowania środowiska i zmian w nim zachodzących, wrażliwości na piękno przyrody i szacunku dla niej oraz zwrócenie uwagi na najistotniejsze problemy związane z ochroną środowiska występujące na terenie gminy. Edukacja ekologiczna jest ważnym założeniem Programu i powinna służyć podniesieniu świadomości społeczeństwa, które powinno brać aktywny udział w ochronie zasobów przyrody. Dlatego też należy prowadzić odpowiednie

działania, których celem będzie zmiana dotychczasowego postępowania mieszkańców oraz przyjeżdżających turystów w zakresie korzystania z zasobów przyrody i gospodarowania nimi.

4.3. Priorytety w zakresie ochrony środowiska w gminie Drawsko Pomorskie

Program Ochrony Środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie na lata 2016 – 2019 z perspektywą do 2023 roku jest dokumentem planowania strategicznego, zawierającym cele i kierunki działań. Program jest wykorzystywany jako główny instrument strategicznego zarządzania gminą w zakresie ochrony środowiska. Jego funkcje polegają na działaniach edukacyjnych, informacyjnych i promowaniu zrównoważonego rozwoju. Pod pojęciem zrównoważonego rozwoju rozumie się prowadzenie szerokiej działalności gospodarczej i społecznej przy jednoczesnym niedopuszczeniu do dalszej degradacji środowiska naturalnego oraz na podejmowaniu działań zmierzających do restytucji zniszczonych elementów środowiska.

O zrównoważonym rozwoju można mówić w kontekście czterech ładów:

- ekologicznego (ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego),
- społecznego (akceptacja mieszkańców dla proponowanych i podejmowanych działań),
- gospodarczego (kształtowanie struktury gospodarki i ograniczenie bezrobocia),
- przestrzennego (odpowiednia lokalizacja terenów przemysłowych, mieszkaniowych i innych).

W oparciu o diagnozę stanu środowiska oraz przeprowadzoną analizę SWOT zdefiniowano najważniejsze priorytety ochrony środowiska w gminie Drawsko Pomorskie.

W zakresie poprawy jakości i ochrony zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.

- budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na osiedlu domów jednorodzinnych w obrębie ulic Gdyńska – Zakopiańska;
- koordynacja w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy;
- prowadzenie ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych;
- modernizacja przyłączy wodociągowych.

W zakresie poprawy jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii (OZE)

- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie powiatów: białogardzkiego, drawskiego, kołobrzeskiego, koszalińskiego, szczecineckiego i świdwińskiego;
- opracowanie i wdrożenie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej;
- realizacja programu ochrony powietrza oraz planu działań krótkoterminowych dla strefy zachodniopomorskiej;
- kontrole przestrzegania zakazu spalania odpadów w urządzeniach grzewczych i na otwartych przestrzeniach;
- stwarzanie warunków dla rozwoju ruchu rowerowego – rozbudowa ścieżek rowerowych.

W zakresie racjonalnej gospodarki odpadami:

- egzekwowanie zapisów wynikających z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie i regulaminu;
- składanie rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi do Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego.
- budowa i wyposażenie punktów do selektywnej zbiórki odpadów na terenie gminy Drawsko Pomorskie;
- usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu miasta i gminy.

W zakresie ochrony i rozwoju obszarów chronionych:

- utrzymanie i urządzenie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków;
- podejmowanie inicjatyw na rzecz zwiększania udziału obszarów chronionych na terenie gminy;
- promocja walorów przyrodniczych gminy.

W zakresie poprawy klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów:

- wprowadzanie standardów akustycznych w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego;
- ochrona obszarów o korzystnym klimacie akustycznym poprzez uwzględnianie ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W zakresie edukacji ekologicznej społeczeństwa:

- edukacja ekologiczna – zajęcia edukacyjne, konkursy i wycieczki ekologiczne, organizacja „Dnia Ziemi”.

Harmonogram realizacji zadań własnych Gminy wraz z ich finansowaniem przedstawiono w tabelach 1 – 6 w załączniku nr 1 do Programu ochrony środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie.

5. System realizacji programu ochrony środowiska

5.1. Narzędzia i instrumenty realizacji Programu

5.1.1. Korzystanie ze środowiska

Do narzędzi i instrumentów reglamentujących możliwości korzystania ze środowiska należą:

- pozwolenia i decyzje administracyjne na emisję, zintegrowane, wodno-prawne, na gospodarowanie odpadami, zobowiązujące do prowadzenia pomiarów;
- zgłoszenia instalacji nie wymagających pozwoleń dokonywane przez zakłady;
- przeglądy ekologiczne dokonywane w razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko;
- instrukcje eksploatacji obiektów związanych z gospodarką odpadami;
- wymagania kwalifikacyjne stawiane eksploatującym obiektom gospodarki odpadami;
- strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wody;
- obszary ograniczonego użytkowania terenu;
- ograniczenia lub zakazywanie użytkowania niektórych jednostek pływających na wodach stojących i płynących.

5.1.2. Instrumenty finansowe

- 1) Opłaty za; wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór wód, składowanie odpadów; ponadto na podstawie ustawy o ochronie przyrody uiszczane są opłaty za wycinkę drzew i krzewów, a na podstawie Prawa geologicznego opłaty za wydobycie kopalin, ponadto należność i opłaty za wyłączenie gruntów z produkcji rolniczej wynikające z przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
- 2) Opłaty podwyższone za korzystanie ze środowiska uiszczają podmioty korzystające z niego bez uzyskania wymaganego pozwolenia.
- 3) Administracyjne kary pieniężne za korzystanie ze środowiska z naruszeniem warunków określonych w decyzjach.
- 4) Wsparcie finansowe przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska w drodze udzielania niskooprocentowanych pożyczek, dopłat do oprocentowania kredytów i pożyczek, udzielania dotacji, wnoszenia udziałów do spółek, nabywania obligacji, akcji i udziałów przez celowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej na szczeblach od narodowego do gminnego, fundusze Unii Europejskiej (szerzej o nich w dalszym rozdziale), budżet samorządu województwa.

5.1.3. Narzędzia i instrumenty karne i administracyjne

- odpowiedzialność cywilna za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko uregulowana jest także w Kodeksie Cywilnym; pozwala on każdemu, komu przez bezprawne oddziaływanie na środowisko zagraża lub została wyrządzona szkoda, żądać jej naprawienia lub zaprzestania działalności; jeżeli naruszenie dotyczy środowiska jako dobra wspólnego;
- odpowiedzialność karna za szkody wyrządzone środowisku zagrożona jest karą grzywny lub ograniczenia wolności w wypadku wprowadzania do obrotu substancji stwarzających szczególne zagrożenie, eksploatacji bez pozwolenia instalacji lub lekceważenia przepisów przez prowadzącego zakład o dużym ryzyku;
- odpowiedzialność administracyjna sprowadza się do możliwości nałożenia na podmiot korzystający ze środowiska i oddziałujący na niego negatywnie, obowiązku ograniczenia negatywnego wpływu i przywrócenia właściwego stanu środowiska;
- administracyjne kary pieniężne są ponoszone za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska.

5.1.4. Dostęp do informacji o środowisku

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa, w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 ze zm.) nakłada na organy administracji obowiązek udostępnianiu każdemu informacji o środowisku i jego ochronie znajdujących się w ich posiadaniu lub które są dla nich przeznaczone, na warunkach określonych w/w ustawą. Informacja ekologiczna w Polsce dostępna jest m. in. w źródłach takich jak:

- publikacje Ministerstwa Środowiska,
- publikacje Głównego Urzędu Statystycznego,
- publikacje Ministerstwa Środowiska,
- publikacje służb państwowych: Inspekcji Ochrony Środowiska, Państwowego Zakładu Higieny, Inspekcji Sanitarnej,
- programy i plany strategiczne,
- opracowania jednostek samorządu terytorialnego,
- prasa specjalistyczna o tematyce ekologicznej,
- publikacje o charakterze edukacyjnym jednostek naukowobadawczych,
- publikacje opracowanych przez organizacje pozarządowe,
- akcje i kampanie,
- internet.

5.2. Źródła finansowania działań Programu ochrony środowiska

Zasady funkcjonowania narodowego i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2002 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 ze zm.). Zasadniczym celem funkcjonowania funduszy jest wspieranie przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy stanu środowiska w Polsce. Główne kierunki działania funduszy określa Polityka Ekologiczna Państwa.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) istnieje od 1989 roku. Jego misją jest wspieranie zrównoważonego rozwoju kraju, a także zadań i celów wynikających z polityki ekologicznej państwa. O dofinansowanie ze środków Narodowego Funduszu mogą ubiegać się podmioty podejmujące realizację przedsięwzięć służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu finansowania przedsięwzięć określonych w ustawie. Źródłem wpływów NFOŚiGW są opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska i kary za naruszanie prawa ekologicznego. Pożyczki i dotacje, a także inne formy dofinansowania, stosowane przez Narodowy Fundusz, przeznaczone są na dofinansowanie w pierwszym rzędzie dużych inwestycji o znaczeniu ogólnopolskim i ponadregionalnym w zakresie likwidacji zanieczyszczeń wody, powietrza i ziemi. Finansowane są również zadania z zakresu geologii i górnictwa, monitoringu środowiska, przeciwdziałania zagrożeniom środowiska, ochrony przyrody i leśnictwa, popularyzowania wiedzy ekologicznej, profilaktyki zdrowotnej dzieci a także prac naukowo-badawczych i ekspertyz. W ostatnim czasie szczególnym priorytetem objęte są inwestycje wykorzystujące odnawialne źródła energii.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Zasadniczym celem funkcjonowania wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej jest wspomaganie działalności w zakresie ochrony środowiska i gospodarki wodnej o znaczeniu i zasięgu regionalnym (wojewódzkim). Zakres działalności, na którą mogą być przeznaczone środki z wojewódzkich funduszy określa ustawa Prawo Ochrony Środowiska. Obejmuje on między innymi:

- realizację przedsięwzięć związanych z ochroną wód,
- realizację przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi (w tym, m.in. dofinansowanie działań w zakresie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- realizację przedsięwzięć związanych z ochroną powietrza,
- realizację przedsięwzięć w zakresie gospodarki wodnej,
- realizację przedsięwzięć w dziedzinie leśnictwa,
- realizację przedsięwzięć związanych z ochroną przyrody i krajobrazu,
- realizację przedsięwzięć związanych z edukacją ekologiczną,

- realizację przedsięwzięć związanych z ochroną przed hałasem.

W Funduszu obowiązują następujące formy dofinansowania:

- pożyczki,
- dotacje,
- dopłaty do kredytów bankowych.

Dominującą formą pomocy finansowej ze środków Funduszu są oprocentowane pożyczki udzielane na preferencyjnych warunkach. Istnieją możliwości częściowego umorzenia udzielonych pożyczek. Dotacje mogą być udzielane na proekologiczne zadania inwestycyjne i modernizacyjne realizowane przez jednostki sfery budżetowej, jednostki samorządów i inne jednostki organizacyjne prowadzące działalność w zakresie ochrony zdrowia, profilaktyki zdrowotnej, pomocy społecznej, oświaty i kultury.

Bank Ochrony Środowiska

Oferuje preferencyjne kredyty na przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska i zarazem wspiera rozwój biznesu. Oferta kredytowa skierowana jest do klientów indywidualnych, wspólnot mieszkaniowych, przedsiębiorców i samorządów terytorialnych. Kredyty udzielane są również we współpracy z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Kredyty mogą być udzielane m.in. na: zakup i montaż kolektorów słonecznych do podgrzewania wody, na przedsięwzięcia związane z wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii, na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska, inwestycje w zakresie zbiorowego zaopatrzenia wsi w wodę, inwestycje prowadzące do ograniczenia zużycia energii elektrycznej.

Bank Gospodarstwa Krajowego

Dla samorządów bank udziela kredytów inwestycyjnych dla jednostek samorządu terytorialnego, na realizację projektu dofinansowanego ze środków z budżetu Unii Europejskiej, kredytów ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego na finansowanie rozwoju regionalnego i kredytów ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego z grantami Komisji Europejskiej. W swojej ofercie bank ma również Fundusz Termomodernizacji i Remontów, gdzie środki przeznaczone są dla Inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne, remontowe oraz remonty budynków mieszkalnych jednorodzinnych z udziałem kredytów zaciąganych w bankach komercyjnych. Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych - środki przeznaczone są na preferencyjne kredyty udzielane przez BGK w celu umożliwienia gminom i ich związkom oraz powiatom i związkom powiatów sfinansowania kosztów przygotowania dokumentacji projektowej inwestycji komunalnych.

5.2.1. Fundusze Unii Europejskiej

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej daje możliwość finansowania inwestycji z zakresu ochrony środowiska z Funduszu Spójności oraz Funduszy Strukturalnych. Spośród nich kluczowe dla zadań Programu będą: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Regionalny Program Operacyjny, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Fundusz Life i Fundusze Norweskie.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020

Celem strategicznym Programu Regionalnego jest: poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych. W ramach Programu Regionalnego mogą być realizowane zadania z następujących dziedzin:

- Gospodarka niskoemisyjna,
- Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom,
- Naturalne otoczenie człowieka,
- Zrównoważony transport.

Program Regionalny składa się z 10 Osi Priorytetowych zakładających finansowanie z dwóch uzupełniających się funduszy - Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

- EFRR - 1 150 818 353 EUR
- EFS - 450 420 863 EUR

Osie priorytetowe, które wpisują się w ochronę środowiska oraz wysokość alokacji:

Oś Priorytetowa: II Gospodarka niskoemisyjna

Cel Tematyczny: CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

Alokacja: 217 711 416 EUR.

Oś Priorytetowa: III Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom

Cel Tematyczny: CT 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

Alokacja: 30 000 000 EUR

Cel Tematyczny: CT 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami

Alokacja: 43 000 000 EUR.

Oś Priorytetowa: IV Naturalne otoczenie człowieka

Cel Tematyczny: CT 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami

Alokacja: 45 000 000 EUR

Cel Tematyczny 8

Alokacja: 45 000 000 EUR

Oś Priorytetowa: V Zrównoważony transport

Cel Tematyczny: CT 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej

Alokacja: 282 655 292 EUR.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) jest dokumentem operacyjnym, określającym cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Program będzie realizowany w latach 2014 –2020 na terenie całego kraju. Postawą realizacji założeń strategicznych Programu, będą działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach sześciu priorytetów:

Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich;

Priorytet 2. Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonego zarządzania lasami”;

Priorytet 3. „Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie”;

Priorytet 4. Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów powiązanych z rolnictwem i leśnictwem”;

Priorytet 5. „Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach, rolnym, spożywczym i leśnym”;

Priorytet 6. „Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”.

Wszystkie działania będą współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej.

Fundusz Life

LIFE+ składa się z trzech komponentów, w ramach których współfinansowane są projekty w zakresie:

- wdrażania dyrektywy Ptasiej i dyrektywy Siedliskowej, w tym ochrony priorytetowych siedlisk i gatunków;
- ochrony środowiska, zapobiegania zmianom klimatycznym, innowacyjnych rozwiązań w dziedzinie ochrony zdrowia i polepszania jakości życia oraz wdrażania polityki zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych i gospodarki odpadami;
- działań informacyjnych i komunikacyjnych, kampanii na rzecz zwiększania świadomości ekologicznej w społeczeństwie, w tym kampanie na temat zapobiegania pożarom lasów oraz wymiany najlepszych doświadczeń i praktyk.

Program LIFE+ podzielony jest na trzy komponenty tematyczne:

- Przyroda i różnorodność biologiczna
- Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska
- Informacja i komunikacja.

Program LIFE+ zapewnia wsparcie finansowe w średniej wysokości 50% wartości projektu.

Nabór wniosków ogłaszany jest raz do roku przez Komisję Europejską.

Fundusze Norweskie

Głównymi celami funduszy norweskich i funduszy EOG są: przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem.

W ramach funduszy norweskich i EOG wydzielono kilkanaście programów (obszarów wsparcia). W ramach danego programu będzie można uzyskać dofinansowanie na projekty o podobnej tematyce. Wśród programów znalazło się wiele obszarów z pierwszej edycji funduszy norweskich i EOG. Przede wszystkim należy wymienić: ochronę środowiska (w tym energię odnawialną).

Ponad 53 mln zł dofinansowania z funduszy norweskich mogą łącznie otrzymać przedsiębiorcy na realizację projektów, których głównym celem jest redukcja emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń powietrza oraz zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnym bilansie zużycia energii. Do dofinansowania kwalifikują się projekty w ramach rezultatu Programu pn.: „Zmniejszenie produkcji odpadów i emisji zanieczyszczeń do powietrza, wody i ziemi”, polegające na modernizacji lub wymianie istniejących źródeł ciepła wraz z modernizacją procesu spalania lub zastosowaniem innego nośnika energii (np. spalanie gazu, oleju lub biomasy poprzez eliminację spalania węgla). O dofinansowanie mogą starać się małe i średnie przedsiębiorstwa.

Gmina Drawsko Pomorskie wchodzi w skład Stowarzyszenia **Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Drawy”**. Obszar LGD położony jest w obrębie Powiatu Drawskiego (6 gmin), części Powiatu Szczecineckiego (4 gminy) i Powiatu Choszczeńskiego (1 gmina). Cały obszar LGD leży we wschodnio-południowej części województwa zachodniopomorskiego. Gminy tworzące LGD „Partnerstwo Drawy” to: Drawsko Pomorskie, Złocieniec, Czaplinek, Ostrowice, Wierzchowo, Kalisz Pomorski, Szczecinek (gmina wiejska), Borne Sulinowo, Grzmiąca, Barwice, Drawno. Powierzchnia całkowita obszaru LGD „Partnerstwo Drawy” wynosi 3542,78 km². Największą powierzchniowo gminą jest gmina wiejska Szczecinek zajmująca 510 km² (14,40% powierzchni obszaru LGD). Najmniejszą gminą w LGD jest gmina Ostrowice – 150,42 km² co stanowi 4,25% powierzchni obszaru LGD. Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na terenie gmin będących jego członkami, a w szczególności:

- opracowanie i wdrożenie lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013,
- promocja obszarów wiejskich,
- aktywizowanie i mobilizowanie ludności wiejskiej oraz stymulowanie lokalnych inicjatyw,
- upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich,
- działalność edukacyjna i informacyjna w zakresie możliwości korzystania i wdrażania programów rozwoju, restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa,
- wspieranie, opracowywanie i wdrażanie programów rozwoju, restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa finansowanych przez instytucje rządowe i samorządowe oraz struktury Unii Europejskiej,
- rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości,
- działalność edukacyjna, informacyjna i szkoleniowa mająca na celu poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym oraz krajowym,
- podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- wspieranie działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnej,
- wspieranie kultury, sztuki ochrony dóbr kultury i tradycji,
- propagowanie sportu, rekreacji i aktywnego trybu życia,
- wspieranie inicjatyw chroniących środowisko naturalne,
- wspieranie działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społecznościami,
- podejmowanie innych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich położonych na terenie działalności Stowarzyszenia.

Rys. 4. Obszar działania LGD „Partnerstwo Drawy”.

Na obszarze Stowarzyszenia LGR „Partnerstwo Drawy” istnieją doskonałe warunki środowiskowe dla produkcji rybackiej, bogactwo gatunków ryb, w tym unikalnych sielawy i siei. Na Pojezierzu Drawskim występuje ponad 250 jezior (o powierzchni powyżej 1 ha) oraz bardzo dobrze rozwinięta sieć rzeczna, która stanowi jeden z najcenniejszych walorów przyrodniczych dla działającej na tym obszarze Lokalnej Grupy Rybackiej „Partnerstwo Drawy”, z siedzibą w Szczecinku.

Główne cele Stowarzyszenia *Lokalna Grupa Rybacka „Partnerstwo Drawy” w Szczecinku:*

- poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGR „Partnerstwo Drawy”,
- zwiększenie rentowności sektora rybackiego w powiązaniu z innymi sektorami gospodarki i aktywnością społeczną,
- rozwój turystyki w oparciu o zasoby krajobrazowe i przyrodnicze obszaru LGR,
- poprawa warunków dla zachowania i ochrony środowiska.

Gmina Drawsko Pomorskie jest członkiem **Związku Miast i Gmin Pojezierza Drawskiego**. W skład Związku wchodzi 10 gmin: Drawsko Pomorskie, Łobez, Złocieniec, Resko, Wierzchowo, Kalisz Pomorski, Czaplinek, Ostrowice, Węgorzyno, Radowo Małe. Do zadań związku należy wspólna realizacja działań mających na celu ograniczenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb, zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych a także poprawę zarządzania środowiskiem w celu ochrony istniejącego stanu środowiska naturalnego oraz warunków życia mieszkańców. Realizację wszystkich działań obejmują obszary zaopatrzenia w wodę, pobór wody i oczyszczanie ścieków, gospodarkę odpadami poprawę jakości powietrza, turystykę

wodną oraz lądową, ograniczenie zużycia energii, infrastrukturę drogową, transport publiczny, promocję, edukację, działania na rzecz integracji lokalnej i europejskiej oraz innowacje.

Związek Miast i Gmin Pojezierza Drawskiego realizuje w okresie programowania 2014-2020 przedsięwzięcie pn.: „*Modernizacja oczyszczalni ścieków w Drawsku Pomorskim - Wodnik*”. Inwestycja obejmie rozbudowę istniejących obiektów, uporządkowanie gospodarki osadami, modernizację układu sterowania i automatyki, technologię osadu czynnego z biologiczną eliminacją substancji biogennych, wyposażenie w mienie ruchome tj. ciągnik z przyczepą do przewożenia powstałego osadu.

5.3. Wdrażanie i monitoring Programu

Zakłada się, że Program będzie wdrażany zgodnie z przyjętymi założeniami, a środki na wdrożenie pozyskiwane będą sukcesywnie z różnych źródeł. Przy wdrażaniu Programu planuje się czynny udział społeczeństwa gminy. Ważnym elementem realizacji przyjętych założeń jest podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

W ramach monitoringu realizacji Programu wykorzystane będą:

- stała analiza wyników badań uzyskanych w ramach prowadzenia Państwowego Monitoringu Środowiska,
- dane zgrupowane w bazach danych o środowisku zebrane w WIOŚ w Szczecinie oraz bazy danych Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego (dane o korzystaniu ze środowiska w zakresie emisji ścieków do wód i do ziemi, emisja zanieczyszczeń do powietrza, pobór wód, gospodarki odpadami)

Program Ochrony Środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie wchodzi do realizacji na podstawie uchwały Rady Miejskiej. Burmistrz Drawsko Pomorskiego wyznaczy Koordynatora ds. wdrażania i realizacji Programu. Koordynator będzie również nadzorował przygotowanie raportu z realizacji programu, który zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska burmistrz jest zobowiązany przedkładać radzie miejskiej, co dwa lata. Raport za lata 2016-2017 zostanie przedłożony radzie miejskiej w 2018 roku.

5.4. Wskaźniki efektywności Programu

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej w tabeli przedstawiono zestawienie wskaźników środowiska (presji, stanu i reakcji) dla gminy Drawsko Pomorskie, zgodnych z aktualnym „Programem Ochrony Środowiska Powiatu Drawskiego na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022”.

Tab. 17. Wskaźniki monitorowania Programu.

WSKAŹNIKI ŚRODOWISKA			
WSKAŹNIKI PRESJI	WSKAŹNIKI STANU	WSKAŹNIKI REAKCJI	
WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE: zagrożenia jakości wód; jakość wód powierzchniowych; jakość wód podziemnych			
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności [hm ³]		Stan jakości wód - klasyfikacja ogólna	Komunalne oczyszczalnie ścieków [szt.]: <ul style="list-style-type: none"> • oczyszczalnie mechaniczne, • oczyszczalnie mechaniczno-chemiczne, • oczyszczalnie biologiczne, • oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów
Zużycie nawozów sztucznych [kg/h] <ul style="list-style-type: none"> • ogółem (NPK) • azotowe (N) • fosforowe (P205) • potasowe (K) 		Stan jakości wód według użytkowania wód	
Liczba zwierząt hodowlanych w przeliczeniu na DJP/ ha użytków rolnych		Stan jakości wód pod względem podatności na eutrofizację	
Ilość i rodzaj ferm IPPC			Przepustowość komunalnych oczyszczalni ścieków (wg projektu) [m ³ /dobę]: <ul style="list-style-type: none"> - oczyszczalnie mechaniczne, - - oczyszczalnie mechaniczno-chemiczne, - oczyszczalnie biologiczne, - oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów
Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych po oczyszczeniu [kg/rok] <ul style="list-style-type: none"> • BZT5 • ChZT • zawiesina • azot ogólny • fosfor ogólny 			Ścieki oczyszczane w komunalnych oczyszczalniach ścieków [hm ³]: <ul style="list-style-type: none"> • odprowadzane ogółem, • oczyszczane razem, • oczyszczane mechanicznie, • oczyszczane chemicznie, • oczyszczane biologicznie, • oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów
Użytki rolne [tys. ha] <ul style="list-style-type: none"> • ogółem • grunty orne • sady • łąki • pastwiska 			Ludność obsługiwana przez komunalne oczyszczalnie ścieków w %: ogółem, <ul style="list-style-type: none"> • mechaniczne • chemiczne • biologiczne • z podwyższonym usuwaniem biogenów
			Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności
			Wodociągi: <ul style="list-style-type: none"> • długość czynnej sieci rozdzielczej [km]
			Woda dostarczona <ul style="list-style-type: none"> • gospodarstwom domowym [hm³] • ludność korzystająca z sieci wodociągowej [%]

				Kanalizacja: • długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km] • ścieki odprowadzone [hm ³] ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [%]
				Regulacja rzek [km]
				Ochrona gruntów przed powodzią [ha]
				Budowa / remont jazów [kpl]
				Budowa przepławek [kpl]
JAKOŚĆ POWIETRZA - potencjalne możliwości ograniczenia emisji gazów do powietrza poprzez rozwój OZE				
Emisja zanieczyszczeń pyłowych do powietrza [tys. ton]: • źródła punktowe • powierzchniowe • liniowe		Ocena jakości powietrza		Stopień redukcji zanieczyszczeń w zakładach: pyłowych, gazowych [%]
Emisja zanieczyszczeń gazowych [tys. t]: • źródła punktowe • powierzchniowe • liniowe				Odbiorcy gazu z sieci w % ogółu mieszkańców
Emisja dwutlenku siarki [tys. t]: • źródła punktowe • powierzchniowe • liniowe				
Emisja tlenków azotu [tys. t]: • źródła punktowe • powierzchniowe • liniowe				
Emisja tlenku węgla [tys. t]: • źródła punktowe • powierzchniowe • liniowe				
Emisja LZO [t]				
GOSPODARKA ODPADAMI				
Ilość wytworzonych odpadów komunalnych [mln t]		Gospodarowanie odpadami w [%] w tym: • unieszkodliwienie przez składowanie • odzysk • unieszkodliwienie inaczej niż składowanie		Ilość składowisk zlikwidowanych w tym: • komunalnych • przemysłowych
				Ilość składowisk wyłączonych z eksploatacji • komunalnych • przemysłowych

		<ul style="list-style-type: none"> magazynowanie 		Poziom odzysku odpadów przemysłowych z wyłączeniem fosfogipsów [%]
Ilość zebranych odpadów komunalnych [mln t]		Liczba składowisk odpadów ogółem [szt.] w tym: <ul style="list-style-type: none"> komunalnych przemysłowych 		Poziom odzysku odpadów opakowaniowych zebranych w gminach [%], w tym: <ul style="list-style-type: none"> szkła, papieru i tektury
Procentowy udział odpadów ulegających biodegradacji rocznie deponowanych na składowiskach [%]				
Ilość odpadów unieszkodliwionych przez składowanie [mln t]				
Ilość wytworzonych odpadów przemysłowych [mln t]				
ZASOBY PRZYRODNICZE – Prawne formy ochrony przyrody				
		Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w ha w podziale na poszczególne formy ochrony przewidziane prawem		Transgraniczne obszary chronione [ha]
				Nowe obszary chronione [ha]
				Liczba opracowanych planów ochrony
				Procentowy udział obszarów Natura 2000 posiadających zatwierdzoną dokumentację
				Przyrost powierzchni prawnie chronionej [%]
Lasy				
Zanieczyszczenie powietrza (emisja i imsj) wg wskaźników presji dla jakości powietrza.		Powierzchnia obszarów leśnych [ha]		Odnowienia i zalesienia w ha, z wyszczególnieniem obszarów sztucznych (tereny rolnicze) i naturalnych.
Struktura lasów (iglaste, liściaste) [%]		Zalesienie [%]		Powierzchnia lasów poddana renaturalizacji [ha]
Liczba zarejestrowanych pożarów		Powierzchnia lasów zniszczona przez pożary (w ha).		
Pozyskanie drewna dam3 z wyszczególnieniem drewna z obszarów zadrzewień [%] i tak zwanych cięć pielęgnacyjnych i porządkujących [%].				
Struktura użytkowania gruntów w %.				
KLIMAT AKUSTYCZNY				
Stosunek liczby pojazdów do długości dróg na drogach gminnych				Długość wyremontowanych dróg na obszarach zabudowanych [km]

Liczba ośrodków miejskich nie posiadających obwodnic przy drogach gminnych oraz liczba mieszkańców narażonych na ponad normatywny hałas				Długość wybudowanych obwodnic w gminie w [km]
				Liczba przygotowanych i realizowanych programów ochrony przed hałasem [szt.]
				Ilość wybudowanych zabezpieczeń przed hałasem komunikacyjnym. [szt.]
POLA ELEKTROMAGNETYCZNE				
Wyniki pomiarów dla stacji bazowych telefonii komórkowej [V/m]:				Nakłady na ochronę przed polami elektromagnetycznymi
Wyniki pomiarów pól elektromagnetycznych linii przesyłowych i stacji elektroenergetycznej (składowa elektryczna [kV/m] i składowa magnetyczna [A/m]):				
ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU POWAŻNYCH AWARII PRZEMYSŁOWYCH				
Liczba podmiotów produkujących oraz importujących spoza terenu Unii Europejskiej substancje chemiczne		Liczba zdarzeń o znamionach poważnej awarii oraz poważnych awarii na terenie gminy		Liczba kontroli potencjalnych sprawców poważnych awarii, w tym % stwierdzonych naruszeń
Liczba potencjalnych sprawców poważnych awarii przemysłowych				
KOPALINY				
		Liczba udzielonych koncesji na eksploatację złóż kopalin w sztukach z wyszczególnieniem jakich kopalin dotyczą i wielkości zasobów oraz wydobycia.		Liczba kontroli w zakresie udzielonych koncesji, procentowy udział kontroli ze stwierdzonymi naruszeniami.
GLEBY				
		Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji, w tym w wyniku wydobywania kopalin [ha]		Powierzchnia zrehabilitowanych terenów uznanych za zdegradowane [ha].

Spis tabel

Tab. 1. Stopień zalesienia na terenie gminy Drawsko Pomorskie	7
Tab. 2. Struktura ludności gminy Drawsko Pomorskie w latach 2012 – 2014	7
Tab. 3. Gmina Drawsko Pomorskie na tle powiatu	7
Tab. 4. Zestawienie jezior na terenie gminy Drawsko Pomorskie oraz jezior przylegających do jej granic.....	12
Tab. 5. Stopień zwodociągowania i skanalizowania [%] gminy Drawsko Pomorskie 2014	15
Tab. 6. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w 2015 r. w gminie Drawsko Pomorskie.....	16
Tab. 7. Ilości ścieków komunalnych odprowadzanych do sieci kanalizacyjnej w 2015 r. w gminie Drawsko Pomorskie.....	17
Tab. 8. Zasobność gleb w makroelementy w gminie Drawsko Pomorskie	18
Tab. 9. Zasoby kopalin w tys. ton na terenie gminy Drawsko Pomorskie	19
Tab. 10. Zestawienie wyników pomiaru równoważnych poziomów dźwięku	23
Tab. 11. Wykaz stacji bazowych telefonii komórkowej w 2013.....	24
Tab. 12. Odpady zebrane na terenie gminy Drawsko Pomorskie w latach 2014 -2015	25
Tab. 13. Instalacje do przetwarzania odpadów na terenie gminy Drawsko Pomorskie	26
Tab. 14. Wykaz pomników przyrody na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie	30
Tab. 15. Wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w latach 2014 – 2015.....	38
Tab. 16. Analiza SWOT poszczególnych elementów środowiska gminy.....	41
Tab. 17. Wskaźniki monitorowania Programu.....	63

Spis Rysunków

Rys. 1. Gmina Drawsko Pomorskie wraz z ciągami komunikacyjnymi	6
Rys. 2. Ogólna ocena stanu rzek w województwie zachodniopomorskim w latach 2011 - 2014	14
Rys. 3. Gmina Drawsko Pomorskie na tle jednostek geograficznych.....	17
Rys. 4. Obszar działania LGD „Partnerstwo Drawy”	61

Załączniki

- Załącznik nr 1. Harmonogram realizacji zadań własnych wraz z ich finansowaniem.
- Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych.
- Załącznik nr 3. Cele środowiskowe wybranych dokumentów strategicznych

Tab. 1. Harmonogram realizacji zadań własnych z zakresu poprawy jakości i ochrony zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.

Tab. 2. Harmonogram realizacji zadań własnych z zakresu poprawy jakości powietrza oraz wzrostu wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych								
<i>Kierunek działań I: Ograniczenie doływu zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i podziemnych</i>								
1.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na osiedlu domów jednorodzinnych w obrębie ulic Gdyńska – Zakopiańska	Referat Urbanistyki, Rozwoju Lokalnego i Gospodarki Nieruchomościami	120	-	304	240	-	Budżet Gminy
2.	Budowa sieci kanalizacyjnej w m. Łabędzie	Gmina Drawsko Pomorskie	b.d.*	b.d.*	b.d.*	b.d.*	-	Budżet Gminy
3.	Prowadzenie ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych	Gmina Drawsko Pomorskie	b.d.*	b.d.*	b.d.*	b.d.*	-	W ramach działań statutowych
4.	Koszty zarządzania projektem budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy	Gmina Drawsko Pomorskie	11	11	11	-	-	Budżet Gminy – inwestor Związek Miast i Gmin Pojezierza Drawskiego w Złocięcu
5.	„Modernizacja oczyszczalni ścieków w Drawsku Pomorskim - Wodnik”	Związek Miast i Gmin Pojezierza Drawskiego	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	Środki własne Gminy, POIiŚ
Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.								
<i>Kierunek działań II: Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi</i>								
1.	Budowa sieci wodociągowej na osiedlu domów jednorodzinnych w obrębie ulic Gdyńska - Zakopiańska	Gmina Drawsko Pomorskie	100	47	200	200	-	Budżet Gminy
2.	Modernizacja przyłączy wodociągowych	Gmina Drawsko Pomorskie	b.d.*	b.d.*	b.d.*	b.d.*	-	Budżet Gminy

(OZE)

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii (OZE)								
<i>Kierunek działań I: Ograniczenie niskiej emisji do powietrza</i>								
1.	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie powiatów: białogardzkiego, drawskiego, kołobrzeskiego, koszalińskiego, szczecineckiego i świdwińskiego	Gmina Drawsko Pomorskie w porozumieniu z Liderem Projektu Powiatem Szczecineckim	b.d.*	b.d.*	b.d.*	b.d.*	-	Budżet Gminy Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
2.	Opracowanie i wdrożenie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	Gmina Drawsko Pomorskie	b.d.*	b.d.*	b.d.*	b.d.*	-	Budżet Gminy
3.	Realizacja programu ochrony powietrza oraz planu działań krótkoterminowych dla strefy zachodniopomorskiej	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Budżet Gminy (w ramach działań statutowych)
4.	Kontrole przestrzegania zakazu spalania odpadów w urządzeniach grzewczych i na otwartych przestrzeniach	Gmina, Straż Miejska w Drawsku Pomorskim	-	-	-	-	-	Budżet Gminy (w ramach działań statutowych)
<i>Kierunek działań II: Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza ze źródeł komunikacyjnych</i>								
1.	Stwarzanie warunków dla rozwoju ruchu rowerowego – rozbudowa ścieżek rowerowych	Gmina Drawsko Pomorskie	b.d.*	b.d.*	b.d.*	b.d.*	-	Budżet Gminy, PROW

Tab. 3. Harmonogram realizacji zadań własnych z zakresu racjonalnej gospodarki odpadami

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Racjonalna gospodarka odpadami								
Kierunek działań I: Wzmocnienie gospodarki odpadami								
1.	Egzekwowanie zapisów wynikających z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie i regulaminu	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Budżet Gminy (w ramach działań statutowych)
2.	Składanie rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi do Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Budżet Gminy (w ramach działań statutowych)
Kierunek działań II: Wprowadzenie nowoczesnego systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów								
1.	Budowa i wyposażenie punktów do selektywnej zbiórki odpadów na terenie gminy Drawsko Pomorskie	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Budżet Gminy, RPO WZ
2.	Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu miasta i gminy	Gmina Drawsko Pomorskie	22	b.d.*	b.d.*	b.d.*	b.d.*	WFOŚiGW

Tab. 4. Harmonogram realizacji zadań własnych z zakresu ochrony i rozwoju obszarów chronionych.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Zasoby przyrody								
Kierunek działań I: Doskonalenie systemu obszarów chronionych i ochrona obiektów cennych przyrodniczo.								
1.	Utrzymanie i urządzenie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków	Gmina Drawsko Pomorskie	68	-	-	-	-	Budżet Gminy
2.	Podejmowanie inicjatyw na rzecz zwiększania udziału obszarów chronionych na terenie gminy	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Budżet Gminy
3.	Promocja walorów przyrodniczych gminy	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Budżet Gminy

Tab. 5. Harmonogram realizacji zadań własnych z zakresu poprawy klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów								
Kierunek działań I: Ochrona przed hałasem								
1.	Wprowadzanie standardów akustycznych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Koszt w ramach opracowania MPZG
2.	Ochrona obszarów o korzystnym klimacie akustycznym poprzez uwzględnianie ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	Gmina Drawsko Pomorskie	-	-	-	-	-	Koszt w ramach opracowania MPZG

Tab. 6. Harmonogram realizacji zadań własnych z zakresu edukacji ekologicznej społeczeństwa.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Edukacja ekologiczna społeczeństwa								
Kierunek działań I: Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa								
1.	Edukacja ekologiczna – zajęcia edukacyjne, konkursy ekologiczne, publikacje.	Gmina Drawsko Pomorskie	14,0	-	-	-	-	Budżet Gminy

Objaśnienia:

b.d.* - brak danych (Gmina uzależnia realizację zadań od możliwości finansowych oraz dotacji celowych).

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Tab. 1. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych z zakresu poprawy jakości i ochrony zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.								
<i>Kierunek działań I: Ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i podziemnych</i>								
1.	Budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków (głównie na terenach zabudowy rozproszonej i obszarach trudnych do skanalizowania)	Przedsiębiorcy/ Właściciele prywatni	-	-	-	-	-	Środki własne/środki zewnętrzne
Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.								
<i>Kierunek działań II: Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi</i>								
1.	Bieżąca konserwacja i utrzymanie cieków wodnych w celu zwiększenia naturalnej retencji	Zachodniopomorski Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Szczecinie	-	-	-	-	-	Środki własne w ramach działań statutowych
2.	Odbudowa i prawidłowa eksploatacja systemów melioracji	Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Szczecinie	-	-	-	-	-	Środki własne w ramach działań statutowych
3.	Konserwacja rowów melioracyjnych.	Właściciele gruntów/ Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Szczecinie	-	-	-	-	-	Środki własne w ramach działań statutowych

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Zachodniopomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych - Rejonowy Oddział w Koszalinie do 2030 roku planuje:

1. Melioracje podstawowe na rz. Stara Rega:

- odcinek 14,600 ÷ 21,700km;
- odcinek 23,750 ÷ 24,795km;
- odcinek 29+365 ÷ 30+30,935km;
- budowa zastawek 15,550km; 16+200km; 17+460km;

2. Melioracje podstawowe na rz. Łączna 1+850 ÷ 3+752km.

3. Melioracje podstawowe na rz. Brzeźnica 0+910 ÷ 3+940km.

4. Melioracje szczegółowe:

- Zarańsko-Nętno II;
- Suliszewo-Gudowo-Dalewo.

5. Retencja wód:

- rz. Krzyworzeka 2+0,80km
- rz. Stara Rega (stałe piętrzenie) 1,21+755km

Realizacja zadań uzależniona jest od dostępności środków finansowych.

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Tab. 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych z zakresu poprawy jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii (OZE)								
Kierunek działań II: Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza ze źródeł komunikacyjnych								
1.	Modernizacja dróg krajowych i wojewódzkich na terenie gminy Drawsko Pomorskie.	GDDKiA, Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie	-	-	-	-	-	Środki własne
2.	Modernizacja dróg powiatowych na terenie gminy Drawsko Pomorskie.	Zarząd Dróg Powiatowych w Drawsku Pomorskim	-	-	-	-	-	Środki własne
3.	Realizacja programu ochrony powietrza oraz planu działań krótkoterminowych dla strefy zachodniopomorskiej.	Gmina Drawsko Pomorskie oraz inne jednostki realizujące, wyznaczone w POP	-	-	-	-	-	Budżet Gminy, środki zewnętrzne
4.	Remont nawierzchni ulicy Obrońców Westerplatte (od skrzyżowania ul. Sikorskiego do ul. Toruńskiej)	Gmina Drawsko Pomorskie, Starostwo Powiatowe	-	-	-	-	-	Gmina Drawsko Pomorskie 50%, Starostwo Powiatowe 50%
5.	Remont nawierzchni ul. Marynarskiej do Jankowa Małe	Gmina Drawsko Pomorskie, Starostwo Powiatowe	-	-	-	-	-	Gmina Drawsko Pomorskie 50%, Starostwo Powiatowe 50%

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Tab. 3. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych z zakresu racjonalnej gospodarki odpadami.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Racjonalna gospodarka odpadami								
Kierunek działań II: Wprowadzenie nowoczesnego systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów								
1.	Utylizacja odpadów w postaci wyrobów zawierających azbest.	Właściciele prywatni, Zarządcy nieruchomości	-	-	-	-	-	Środki własne/ dotacje w ramach PROW

Tab. 4. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych z zakresu ochrony i rozwoju obszarów chronionych.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Ochrona i rozwój obszarów chronionych. Ochrona bioróżnorodności.								
Kierunek działań II: Ochrona bioróżnorodności								
1.	Kontrola przestrzegania przepisów o ochronie przyrody w trakcie gospodarczego wykorzystywania zasobów i składników przyrody.	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	-	-	-	-	-	Środki własne
2.	Bieżące utrzymanie zieleni przydrożnej – wskazuje się konieczność przemyślanych i zrównoważonych działań w tym zakresie, ukierunkowanych na potrzebę ochrony alei przydrożnych, jeżeli ich stan zdrowotny na to pozwala oraz stosowania tylko niezbędnych przemyślanych działań	Administratorzy Dróg	-	-	-	-	-	Środki własne

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

	pielęgnacyjnych							
Ochrona i rozwój obszarów chronionych. Ochrona bioróżnorodności.								
Kierunek działań III: Ochrona lasów								
1.	Zalesianie terenów o niskich klasach bonitacyjnych gleb i gruntów porolnych.	Właściciele prywatni	-	-	-	-	-	Środki własne
2.	Realizacja zadań wynikających z planów urządzania lasów.	Zarządcy lasów stanowiących własność Skarbu Państwa	-	-	-	-	-	Środki własne

Tab. 5. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych z zakresu poprawy klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów								
Kierunek działań I: Ochrona przed hałasem								
1.	Kontrola emisji hałasu do środowiska z obiektów działalności gospodarczej.	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie	-	-	-	-	-	Środki własne
2.	Budowa ekranów i instalacja urządzeń ograniczających hałas wzdłuż uciążliwych szlaków komunikacyjnych.	GDDKiA, Zarząd Dróg Wojewódzkich, Zarząd Dróg Powiatowych w Drawsku Pomorskim	-	-	-	-	-	Środki własne, dotacje celowe

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Tab. 6. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych z zakresu edukacji ekologicznej społeczeństwa.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2016	2017	2018	2019	2020-2023	
Edukacja ekologiczna społeczeństwa								
Kierunek działań I: Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa								
1.	Prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnej w zakresie ochrony przyrody.	Placówki oświatowe, Organizacje pozarządowe, Lasy Państwowe	-	-	-	-	-	Środki własne

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- **Programy sektorowe, plany i programy wyższego szczebla**

- ***Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności***
  - Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska
    - I. Kierunek interwencji – Modernizacja infrastruktury i bezpieczeństwo energetyczne,
    - II. Kierunek interwencji – Modernizacja sieci elektroenergetycznych i ciepłowniczych,
    - III. Kierunek interwencji – Realizacja programu inteligentnych sieci w elektroenergetyce,
    - IV. Kierunek interwencji – Wzmocnienie roli odbiorców finalnych w zarządzaniu zużyciem energii,
    - V. Kierunek interwencji – Stworzenie zachęt przyspieszających rozwój zielonej gospodarki,
    - VI. Kierunek interwencji – Zwiększenie poziomu ochrony środowiska,
  - Cel 8 – Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
    - I. Kierunek interwencji – Rewitalizacja obszarów problemowych w miastach,
    - II. Kierunek interwencji – Stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej na linii obszary wiejskie – miasta,
    - III. Kierunek interwencji – Zrównoważony wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego zapewniający bezpieczeństwo żywnościowe oraz stymulujący wzrost pozarolniczego zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich,
    - IV. Kierunek interwencji – Wprowadzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych stymulujących rozwój miast,
  - Cel 9 – Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski
    - I. Kierunek interwencji – Udrożnienie obszarów miejskich i metropolitalnych poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

- Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo
  - I. Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego,
  - II. Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela,

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka
  - I. Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji II.2.3. Zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno-spożywczego,
  - II. Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych,
  - III. Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami,
    - b) Priorytetowy kierunek interwencji II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej,
    - c) Priorytetowy kierunek interwencji II.6.3. Zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii,
    - d) Priorytetowy kierunek interwencji II.6.4. Poprawa stanu środowiska,
    - e) II.6.5. Adaptacja do zmian klimatu,
  - IV. Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji II.7.1. Zwiększenie efektywności zarządzania w sektorze transportowym,
    - b) Priorytetowy kierunek interwencji II.7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych,
    - c) Priorytetowy kierunek interwencji II.7.3. Udrożnienie obszarów miejskich,
- Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna
  - I. Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych,
  - II. Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
    - a) Priorytetowy kierunek interwencji III.3.1. Tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i finansowych dla realizacji działań rozwojowych w regionach,
    - b) Priorytetowy kierunek interwencji III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich,
    - c) Priorytetowy kierunek interwencji III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich,
    - d) Priorytetowy kierunek interwencji III.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko”

- Cel 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska
  - I. Kierunek interwencji 1.1. Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin,
  - II. Kierunek interwencji 1.2. Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody,
  - III. Kierunek interwencji 1.3. Zachowanie bogactwa różnorodności biologicznej, w tym wielofunkcyjna gospodarka leśna,
  - IV. Kierunek interwencji 1.4. Uporządkowanie zarządzania przestrzenią,
- Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię
  - I. Kierunek interwencji 2.1. Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii,
  - II. Kierunek interwencji 2.2. Poprawa efektywności energetycznej,
  - III. Kierunek interwencji 2.6. Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii,
  - IV. Kierunek interwencji 2.7. Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich,
  - V. Kierunek interwencji 2.8. Rozwój systemu zaopatrywania nowej generacji pojazdów wykorzystujących paliwa alternatywne,
- Cel 3. Poprawa stanu środowiska
  - I. Kierunek interwencji 3.1. Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki,
  - II. Kierunek interwencji 3.2. Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne,
  - III. Kierunek interwencji 3.3. Ochrona powietrza, w tym ograniczenie oddziaływania energetyki,
  - IV. Kierunek interwencji 3.4. Wspieranie nowych i promocja polskich technologii energetycznych i środowiskowych,
  - V. Kierunek interwencji 3.5. Promowanie zachowań ekologicznych oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy.

Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”

- Cel 1: Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki
  - I. Kierunek działań 1.2. Koncentracja wydatków publicznych na działaniach prorozwojowych i innowacyjnych
    - a) Działanie 1.2.3. Identyfikacja i wspieranie rozwoju obszarów i technologii o największym potencjale wzrostu,
    - b) Działanie 1.2.4. Wspieranie różnych form innowacji,
    - c) Działanie 1.2.5. Wspieranie transferu wiedzy i wdrażania nowych/nowoczesnych technologii w gospodarce (w tym technologii środowiskowych),

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- II. Kierunek działań 1.3. Uproszczenie, zapewnienie spójności i przejrzystości systemu danin publicznych mające na względzie potrzeby efektywnej i innowacyjnej gospodarki
  - a) Działanie 1.3.2. Eliminacja szkodliwych subsydiów i racjonalizacja ulg podatkowych,
- o Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców
  - I. Kierunek działań 3.1. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego na tzw. „bardziej zieloną ścieżkę”, zwłaszcza ograniczanie energo- i materiałochłonności gospodarki,
    - a) Działanie 3.1.1. Tworzenie warunków dla rozwoju zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej,
    - b) Działanie 3.1.2. Podnoszenie społecznej świadomości i poziomu wiedzy na temat wyzwań zrównoważonego rozwoju i zmian klimatu,
    - c) Działanie 3.1.3. Wspieranie potencjału badawczego oraz eksportowego w zakresie technologii środowiskowych, ze szczególnym uwzględnieniem niskoemisyjnych technologii węglowych (CTW),
    - d) Działanie 3.1.4. Promowanie przedsiębiorczości typu „business & biodiversity”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością,
  - II. Kierunek działań 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia
    - a) Działanie 3.2.1. Poprawa efektywności energetycznej i materiałowej przedsięwzięć architektoniczno-budowlanych oraz istniejących zasobów,
    - b) Działanie 3.2.2. Stosowanie zasad zrównoważonej architektury.

Strategia rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)

- o Cel strategiczny 1. Stworzenie zintegrowanego systemu transportowego
  - I. Cel szczegółowy 1. Stworzenie nowoczesnej i spójnej sieci infrastruktury transportowej,
  - II. Cel szczegółowy 4. Ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko.

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020

- o Cel szczegółowy 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej
  - I. Priorytet 2.1. Rozwój infrastruktury gwarantującej bezpieczeństwo energetyczne, sanitarne i wodne na obszarach wiejskich
    - a) Kierunek interwencji 2.1.1. Modernizacja sieci przesyłowych i dystrybucyjnych energii elektrycznej,

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- b) Kierunek interwencji 2.1.2. Dywersyfikacja źródeł wytwarzania energii elektrycznej,
  - c) Kierunek interwencji 2.1.3. Rozbudowa i modernizacja ujęć wody i sieci wodociągowej,
  - d) Kierunek interwencji 2.1.4. Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków,
  - e) Kierunek interwencji 2.1.5. Rozwój systemów zbiórki, odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
  - f) Kierunek interwencji 2.1.6. Rozbudowa sieci przesyłowej i dystrybucyjnej gazu ziemnego,
- II. Priorytet 2.2. Rozwój infrastruktury transportowej gwarantującej dostępność transportową obszarów wiejskich
- a) Kierunek interwencji 2.2.1. Rozbudowa i modernizacja lokalnej infrastruktury drogowej i kolejowej,
  - b) Kierunek interwencji 2.2.2. Tworzenie powiązań lokalnej sieci drogowej z siecią dróg regionalnych, krajowych, ekspresowych i autostrad,
  - c) Kierunek interwencji 2.2.3. Tworzenie infrastruktury węzłów przesiadkowych, transportu kołowego i kolejowego,
- III. Priorytet 2.5. Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa na obszarach wiejskich
- a) Kierunek interwencji 2.5.1. Rozwój infrastruktury wodno-melioracyjnej i innej łagodzącej zagrożenia naturalne,
- o Cel szczegółowy 3. Bezpieczeństwo żywnościowe
- I. Priorytet 3.2. Wytwarzanie wysokiej jakości, bezpiecznych dla konsumentów produktów rolno-spożywczych
- a) Kierunek interwencji 3.2.2. Wsparcie wytwarzania wysokiej jakości produktów rolno-spożywczych, w tym produktów wytwarzanych metodami integrowanymi, ekologicznymi oraz tradycyjnymi metodami produkcji z lokalnych surowców i zasobów oraz produktów rybnych,
- II. Priorytet 3.4. Podnoszenie świadomości i wiedzy producentów oraz konsumentów w zakresie produkcji rolno-spożywczej i zasad żywienia
- a) Kierunek interwencji 3.4.3. Wsparcie działalności innowacyjnej ukierunkowanej na zmiany wzorców produkcji i konsumpcji,
- o Cel szczegółowy 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich
- I. Priorytet 5.1. Ochrona środowiska naturalnego w sektorze rolniczym i różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich
- a) Kierunek interwencji 5.1.1. Ochrona różnorodności biologicznej, w tym unikalnych ekosystemów oraz flory i fauny związanych z gospodarką rolną i rybacką,
  - b) Kierunek interwencji 5.1.2. Ochrona jakości wód, w tym racjonalna gospodarka nawozami i środkami ochrony roślin,

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- c) Kierunek interwencji 5.1.3. Racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych na potrzeby rolnictwa i rybactwa oraz zwiększanie retencji wodnej,
  - d) Kierunek interwencji 5.1.4. Ochrona gleb przed erozją, zakwaszeniem, spadkiem zawartości materii organicznej i zanieczyszczeniem metalami ciężkimi,
  - e) Kierunek interwencji 5.1.5. Rozwój wiedzy w zakresie ochrony środowiska rolniczego i różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich i jej upowszechnianie,
- II. Priorytet 5.2. Kształtowanie przestrzeni wiejskiej z uwzględnieniem ochrony krajobrazu i ładu przestrzennego
- a) Kierunek interwencji 5.2.1. Zachowanie unikalnych form krajobrazu rolniczego,
  - b) Kierunek interwencji 5.2.2. Właściwe planowanie przestrzenne,
  - c) Kierunek interwencji 5.2.3. Racjonalna gospodarka gruntami,
- III. Priorytet 5.3. Adaptacja rolnictwa i rybactwa do zmian klimatu oraz ich udział w przeciwdziałaniu tym zmianom (mitygacji)
- a) Kierunek interwencji 5.3.1. Adaptacja produkcji rolnej i rybackiej do zmian klimatu,
  - b) Kierunek interwencji 5.3.2. Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych w rolnictwie i całym łańcuchu rolno-żywnościowym,
  - c) Kierunek interwencji 5.3.3. Zwiększenie sekwestracji węgla w glebie i biomase wytwarzanej w rolnictwie,
  - d) Kierunek interwencji 5.3.4. Badania w zakresie wzajemnego oddziaływania rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa na zmiany klimatu,
  - e) Kierunek interwencji 5.3.5. Upowszechnianie wiedzy w zakresie praktyk przyjaznych klimatowi wśród konsumentów i producentów rolno-spożywczych,
- IV. Priorytet 5.4. Zrównoważona gospodarka leśna i łowiecka na obszarach wiejskich
- a) Kierunek interwencji 5.4.1. Racjonalne zwiększenie zasobów leśnych,
  - b) Kierunek interwencji 5.4.2. Odbudowa drzewostanów po zniszczeniach spowodowanych katastrofami naturalnymi,
  - c) Kierunek interwencji 5.4.3 Zrównoważona gospodarka łowiecka służąca ochronie środowiska oraz rozwojowi rolnictwa i rybactwa,
  - d) Kierunek interwencji 5.4.4. Wzmacnianie publicznych funkcji lasów,
- V. Priorytet 5.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
- a) Kierunek interwencji 5.5.1. Racjonalne wykorzystanie rolniczej i rybackiej przestrzeni produkcyjnej do produkcji energii ze źródeł odnawialnych,

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- b) Kierunek interwencji 5.5.2. Zwiększenie dostępności cenowej i upowszechnienie rozwiązań w zakresie odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców obszarów wiejskich.

Strategia „Sprawne Państwo 2020”

- Cel 3. Skuteczne zarządzanie i koordynacja działań rozwojowych
  - I. Kierunek interwencji 3.2. Skuteczny system zarządzania rozwojem kraju
    - a) Przedsięwzięcie 3.2.1. Wprowadzenie mechanizmów zapewniających spójność programowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego,
    - b) Przedsięwzięcie 3.2.2. Zapewnienie ładu przestrzennego,
    - c) Przedsięwzięcie 3.2.3. Wspieranie rozwoju wykorzystania informacji przestrzennej z wykorzystaniem technologii cyfrowych,
- Cel 5. Efektywne świadczenie usług publicznych
  - I. Kierunek interwencji 5.2. Ochrona praw i interesów konsumentów
    - a) Przedsięwzięcie 5.2.3. Wzrost świadomości uczestników obrotu o przysługujących konsumentom prawach oraz stymulacja aktywności konsumenckiej w obszarze ochrony tych praw,
  - II. Kierunek interwencji 5.5. Standaryzacja i zarządzanie usługami publicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem technologii cyfrowych
    - a) Przedsięwzięcie 5.5.2. Nowoczesne zarządzanie usługami publicznymi,
- Cel 7. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego
  - I. Kierunek interwencji 7.5. Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego
    - a) Przedsięwzięcie 7.5.1. Usprawnienie działania struktur zarządzania kryzysowego.

Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022

- Cel 3. Rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego
  - I. Priorytet 3.1. Zwiększanie odporności infrastruktury krytycznej
    - a) Kierunek interwencji 3.1.3. Zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania energetyki jądrowej w Polsce,
- Cel 4. Zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa
  - I. Priorytet 4.1. Integracja rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa narodowego
    - a) Kierunek interwencji 4.1.1. Wzmocnienie relacji między rozwojem regionalnym kraju a polityką obronną,
    - b) Kierunek interwencji 4.1.2. Koordynacja działań i procedur planowania przestrzennego uwzględniających wymagania obronności i bezpieczeństwa państwa,
    - c) Kierunek interwencji 4.1.3. Wspieranie rozwoju infrastruktury przez sektor bezpieczeństwa,

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- d) Kierunek interwencji 4.1.4. Wspieranie ochrony środowiska przez sektor bezpieczeństwa.

Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010–2020: regiony, miasta, obszary wiejskie

- o Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów
  - I. Kierunek działań 1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych
    - a) Działanie 1.1.1. Warszawa – stolica państwa,
    - b) Działanie 1.1.2. Pozostałe ośrodki wojewódzkie,
  - II. Kierunek działań 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi
    - a) Działanie 1.2.1. Zwiększanie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionów,
    - b) Działanie 1.2.2. Wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych,
    - c) Działanie 1.2.3. Pełniejsze wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów wiejskich,
  - III. Kierunek działań 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne
    - a) Działanie 1.3.5. Dywersyfikacja źródeł i efektywne wykorzystanie energii oraz reagowanie na zagrożenia naturalne,
    - b) Działanie 1.3.6. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego.
- o Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych
  - I. Kierunek działań 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe
    - a) Działanie 2.2.3. Zwiększanie dostępności i jakości usług komunikacyjnych,
    - b) Działanie 2.2.4. Usługi komunalne i związane z ochroną środowiska,
  - II. Kierunek działań 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze,
  - III. Kierunek działań 2.4. Przewyższanie niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE,
  - IV. Kierunek działań 2.5. Zwiększanie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

- o Cel szczegółowy 4. Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- I. Kierunek interwencji – kształtowanie zdrowego stylu życia poprzez promocję zdrowia, edukację zdrowotną, prośrodowiskową oraz działania wspierające dostęp do zdrowej i bezpiecznej żywności.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

- o Cel szczegółowy 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego
  - I. Priorytet Strategii 4.1. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej
    - a) Kierunek działań 4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

Polityka energetyczna Polski do 2030 roku

- o Kierunek – poprawa efektywności energetycznej
  - I. Cel główny – dążenie do utrzymania zeroenergetycznego wzrostu gospodarczego, tj. rozwoju gospodarki następującego bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną,
  - II. Cel główny – konsekwentne zmniejszanie energochłonności polskiej gospodarki do poziomu UE-15,
- o Kierunek – wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii
  - I. Cel główny – racjonalne i efektywne gospodarowanie złożami węgla, znajdującymi się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
  - II. Cel główny – zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju poprzez dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw gazu ziemnego,
- o Kierunek – wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej oraz ciepła
  - I. Cel główny – zapewnienie ciągłego pokrycia zapotrzebowania na energię przy uwzględnieniu maksymalnego możliwego wykorzystania krajowych zasobów oraz przyjaznych środowisku technologii,
- o Kierunek – dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej
  - I. Cel główny – przygotowanie infrastruktury dla energetyki jądrowej i zapewnienie inwestorom warunków do wybudowania i uruchomienia elektrowni jądrowych opartych na bezpiecznych technologiach, z poparciem społecznym i z zapewnieniem wysokiej kultury bezpieczeństwa jądrowego na wszystkich etapach: lokalizacji, projektowania, budowy, uruchomienia, eksploatacji i likwidacji elektrowni jądrowych
- o Kierunek – rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw
  - I. Cel główny – wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15% w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych,
  - II. Cel główny – osiągnięcie w 2020 roku 10% udziału biopaliw w rynku paliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliw II generacji,

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- III. Cel główny – ochrona lasów przed nadmiernym eksploataowaniem, w celu pozyskiwania biomasy oraz zrównoważone wykorzystanie obszarów rolniczych na cele OZE, w tym biopaliw, tak aby nie doprowadzić do konkurencji pomiędzy energetyką odnawialną i rolnictwem oraz zachować różnorodność biologiczną,
- IV. Cel główny – wykorzystanie do produkcji energii elektrycznej istniejących urządzeń piętrzących stanowiących własność Skarbu Państwa,
- V. Cel główny – zwiększenie stopnia dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie optymalnych warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej na lokalnie dostępnych surowcach,
  - o Kierunek – rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii
    - I. Cel główny – zapewnienie niezakłóconego funkcjonowania rynków paliw i energii, a przez to przeciwdziałanie nadmiernemu wzrostowi cen,
  - o Kierunek – ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko
    - I. Cel główny – ograniczenie emisji CO₂ do 2020 roku przy zachowaniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego,
    - II. Cel główny – ograniczenie emisji SO₂ i NO_x oraz pyłów (w tym PM₁₀ i PM_{2,5}) do poziomów wynikających z obecnych i projektowanych regulacji unijnych,
    - III. Cel główny – ograniczanie negatywnego oddziaływania energetyki na stan wód powierzchniowych i podziemnych,
    - IV. Cel główny – minimalizacja składowania odpadów poprzez jak najszersze wykorzystanie ich w gospodarce,
    - V. Cel główny – zmiana struktury wytwarzania energii w kierunku technologii niskoemisyjnych.

• Plany, programy, strategie o znaczeniu regionalnym i lokalnym

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Projekt aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 został przyjęty w dniu 22 czerwca 2010 r. podczas posiedzenia XLII sesji Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego. Od tej pory dokument wyznacza kierunki działań społeczności regionu oraz mechanizmy monitorowania jego rozwoju. Strategia zawiera się w sześciu celach strategicznych, z których wyprowadzono 34 cele kierunkowe. Dla poszczególnych celów kierunkowych zdefiniowano działania, które określają sposoby postępowania właściwe do osiągnięcia poszczególnych założeń.

1 cel strategiczny: „Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania”. Następnym podniesienia innowacyjności i efektywności gospodarowania w regionie będzie poprawa kondycji przedsiębiorstw oraz spójności i kondycji ekonomicznej całego województwa. Cel zostanie osiągnięty poprzez realizację poszczególnych kierunków działań:

- wzrost innowacyjności gospodarki,
- wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym,
- współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości,

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- wspieranie wzrostu eksportu,
- zintegrowana polityka morską,
- restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa.

2 cel strategiczny: „Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu”. Ten cel ukierunkowuje działania samorządu na podnoszenie i wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej regionu w powiązaniu z rozwojem narzędzi wsparcia biznesu, tworzeniem i rozwojem stref aktywności inwestycyjnej.

Cele kierunkowe:

- podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów,
- wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu,
- tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej,
- budowanie i promocja marki regionu.

3 cel strategiczny: „Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu”. Właściwe wykorzystanie walorów środowiskowych regionu będzie możliwe dzięki zwiększeniu dostępności miejscowości turystycznych oraz innych cennych zasobów przyrodniczych i rekreacyjnych. Kierunki działań to:

- rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina,
- rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina,
- rozwój ponadregionalnych, multimedialnych sieci transportowych,
- wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój infrastruktury energetycznej,
- poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych.

4 cel strategiczny: „Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami”. Dla realizacji współczesnych wyzwań ekologicznych wykorzystane będą technologie środowiskowe, wprowadzające do środowiska mniej zanieczyszczeń oraz eksploatujące zasoby naturalne w sposób zapewniający ich dłuższą dostępność, przy jednoczesnym zwiększeniu wzrostu gospodarczego i konkurencyjności. Przyjęte kierunki działań do realizacji tego celu to:

- poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów,
- zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii,
- rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami,
- podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- rewitalizacja obszarów zurbanizowanych.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego w dniu 19 października 2010 r. uchwałą Nr

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

XLV /530/10. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego ma 3 zasadnicze cele:

- dostarczenie informacji o województwie, zwłaszcza o jego uwarunkowaniach przestrzennych i kierunkach rozwoju w tej dziedzinie,
- kształtowanie polityki przestrzennej w województwie, zgodnej ze strategią rozwoju kraju, strategią rozwoju województwa i innymi dokumentami strategicznymi i programowymi,
- koordynację elementów planowania rozwoju wynikających ze zobowiązań międzynarodowych, planowania krajowego, regionalnego i lokalnego.

Realizując te cele plan zagospodarowania przestrzennego województwa określa:

- uwarunkowania zewnętrzne, wynikające z obowiązujących przepisów prawa, położenia województwa w przestrzeni krajowej i europejskiej oraz z krajowych i europejskich strategii i programów rozwoju,
- uwarunkowania wewnętrzne, wynikające ze strategii i programów wojewódzkich, stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego i potrzeb jego ochrony, stanu zagospodarowania przestrzeni oraz rozwoju społeczno-gospodarczego województwa,
- kierunki i działania służące realizacji strategicznych celów województwa, z uwzględnieniem zadań o znaczeniu ponadlokalnym o zasięgu krajowym i wojewódzkim,
- narzędzia realizacji planu, w tym rekomendacje do krajowej i regionalnej polityki przestrzennej oraz systemu monitoringu.

Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019

Cele strategiczne Programu podzielono na długoterminowe do roku 2019 oraz krótkoterminowe na lata 2012-2015 w podziale na 12 najważniejszych komponentów środowiska w województwie:

- Jakość powietrza - potencjalne możliwości ograniczenia emisji gazów do powietrza poprzez rozwój OZE

Cel długoterminowy do roku 2019: Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł.

- Wody powierzchniowe i podziemne: zagrożenia jakości wód; jakość wód powierzchniowych; jakość wód podziemnych

Cel długoterminowy do roku 2019: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych.

- Wody morskie: przejściowe i przybrzeżne

Cel długoterminowy do roku 2019: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód przejściowych i przybrzeżnych oraz skuteczna ochrona linii brzegowej.

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- Gospodarka odpadami

Cel długoterminowy do roku 2019: Stworzenie systemu gospodarki odpadami, zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz hierarchią sposobów postępowania z odpadami.

- Zasoby przyrodnicze województwa

Cel długoterminowy do roku 2019 : Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych

- Turystyka

Cel długoterminowy do roku 2019: Zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych w rozwoju turystyki

- Klimat akustyczny

Cel długoterminowy do roku 2019: Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów

- Pola elektromagnetyczne (PEM)

Cel długoterminowy do roku 2019: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

- Zapobieganie poważnym awariom

Cel długoterminowy do roku 2019: Minimalizacja skutków wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz ograniczenie ryzyka ich wystąpienia.

- Kopaliny

Cel długoterminowy do roku 2019: Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi.

- Jakość gleb

Cel długoterminowy do roku 2019: Ochrona gleb zdegradowanych negatywnym oddziaływaniem oraz rekultywacja terenów zdegradowanych.

- Edukacja ekologiczna

Cel długoterminowy do roku 2019: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa oraz wzmocnienie systemu zarządzania ochroną środowiska

Plan gospodarki odpadami dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy 2018-2023

Naczelną zasadą przyjętą w Planie jest zasada zrównoważonego rozwoju, która umożliwia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny, zgodny z obowiązującym Prawem ochrony środowiska. Nadrzędnym celem Planu jest: Stworzenie systemu gospodarki odpadami zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju i opartego na hierarchii sposobów postępowania z odpadami komunalnymi. Dla różnych rodzajów odpadów zdefiniowano cele strategiczne:

- Odpady komunalne, w tym odpady ulegające biodegradacji

Cel 1. Objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych oraz systemem selektywnego zbierania odpadów najpóźniej do 2015 r.

Cel 2. Zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska odpadów: nie więcej niż 50% (w 2013 r.), nie więcej niż 35% (w 2020 r.).

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Cel 3. Zmniejszenie masy składowanych odpadów komunalnych do max. 60% wytworzonych odpadów do końca 2014 r.

Cel 4. Przygotowanie do ponownego wykorzystania i recyklingu odpadów (papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło) z gospodarstw domowych oraz odpadów innego pochodzenia podobnych do odpadów z gospodarstw domowych minimum 50% masy do 2020 r.

- Odpady podlegające odrębnym przepisom prawnym (w tym odpady niebezpieczne)

Odpady zawierające PCB

Cel 1. Sukcesywne likwidowanie odpadów zawierających PCB o stężeniu poniżej 50 ppm.

Odpady zawierające azbest

Cel 1. Sukcesywne osiąganie celów określonych w przyjętym w dniu 15 marca 2010 r. przez Radę Ministrów „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” w okresie od 2012 r. do 2032 r.

Oleje odpadowe

Cel 1. Utrzymanie poziomu odzysku na poziomie co najmniej 50%, a recyklingu rozumianego jako regeneracja na poziomie co najmniej 35%;

Cel 2. Pełne wykorzystania mocy przerobowych instalacji do regeneracji olejów odpadowych.

Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny

Cel 1. Utrzymanie do roku 2022 poziomów odzysku i recyklingu w wysokości dla zużytego sprzętu powstałego z wielkogabarytowych urządzeń gospodarstwa domowego:

- poziomu odzysku w wysokości 80% masy zużytego sprzętu, poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości 75% masy zużytego sprzętu.

Cel 2. Utrzymanie do roku 2022 poziomów odzysku i recyklingu dla zużytego sprzętu powstałego z małogabarytowych urządzeń gospodarstwa domowego, sprzętu oświetleniowego, narzędzi elektrycznych i elektronicznych z wyjątkiem wielkogabarytowych, stacjonarnych narzędzi przemysłowych, zabawek, sprzętu rekreacyjnego i sportowego oraz przyrządów do nadzoru i kontroli: poziomu odzysku w wysokości 70% masy zużytego sprzętu, poziomu recyklingu części

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości 50% masy zużytego sprzętu.

Cel. 3. Utrzymanie do roku 2022 poziomów odzysku i recyklingu w wysokości dla zużytych gazowych lamp wyładowczych – poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytych lamp w wysokości co najmniej 80% masy tych zużytych lamp.

Cel 4. Osiągnięcie poziomu selektywnego zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych w wysokości 4 kg/mieszkańca/rok.

Zużyte baterie i akumulatory

Cel 1. Rozbudowa systemu zbierania zużytych baterii i akumulatorów przenośnych, pozwalająca na osiągnięcie następujących poziomów zbierania zużytych baterii i akumulatorów przenośnych: 25% do 2012 r. oraz 45% do 2016 r.

Cel 2. Utrzymanie wydajności recyklingu z 2011 r. na poziomie nie mniejszym, niż: co najmniej 75% masy zużytych baterii i akumulatorów niklowo-kadmowych, co najmniej 50% masy pozostałych zużytych baterii i akumulatorów.

Cel 3. Utrzymanie poziomów wydajności recyklingu – co najmniej 65% masy zużytych baterii i akumulatorów poprzez dążenie do pełnego wykorzystania mocy przerobowych zakładów przetwarzania zużytych baterii i akumulatorów.

Odpady medyczne i weterynaryjne

Cel 1. Podniesienie efektywności selektywnego zbierania odpadów medycznych i weterynaryjnych w okresie do 2022 r., uwzględniającej segregację odpadów u źródła powstawania, zmniejszając tym samym ilości odpadów innych niż niebezpieczne w strumieniu odpadów niebezpiecznych.

Pojazdy wycofane z eksploatacji

Cel 1. Osiągnięcie minimalnych poziomów odzysku i recyklingu odniesione do masy pojazdów przyjętych do stacji demontażu w skali roku: 85% i 80% do końca 2014 r., 95% i 85% od dnia 1 stycznia 2015 r.

Zużyte opony

Cel 1. Utrzymanie, w perspektywie do 2022 r., dotychczasowego poziomu odzysku na poziomie co najmniej 75%, a recyklingu na poziomie co najmniej 15%.

Odpady opakowaniowe

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

Cel 1. Osiągnięcie, do roku 2014, poziomów odzysku i recyklingu odpadów powstałych z opakowań oraz utrzymanie poziomów w latach następnych

Zbędne środki bojowe i odpady materiałów wybuchowych

Cel 1. W okresie do 2022 r. zakłada się sukcesywne zagospodarowanie materiałów odpadów wybuchowych, poprzez kontynuację dotychczasowego sposobu zagospodarowania zbędnych środków bojowych.

- Odpady Pozostałe

Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej

Cel 1. Osiągnięcie do 2020 r. poziomu 70% wagowo przygotowania do ponownego użycia, recyklingu oraz innych form odzysku materiałów budowlanych i rozbiórkowych.

Komunalne osady ściekowe

Cel 1. Ograniczenie w perspektywie do 2022 r., składowania osadów ściekowych,

Cel 2. Zwiększenie, w perspektywie do 2022 r., ilości komunalnych osadów ściekowych przetwarzanych przed wprowadzeniem do środowiska oraz osadów przekształcanych metodami termicznymi.

Program Ochrony Środowiska dla powiatu drawskiego na lata 2015 - 2018

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Drawskiego na lata 2015 – 2018 z perspektywą na lata 2019-2022” został przyjęty przez Radę Powiatu Drawskiego Uchwałą Nr XVI/110/2015 z dnia 29 grudnia 2015 r. W Programie wyznaczono 8 priorytetów wraz z celami długoterminowymi do osiągnięcia, do roku 2022:

- I. *Priorytet ekologiczny I – jakość powietrza* (Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł);
- II. *Priorytet ekologiczny II – jakość wód powierzchniowych i podziemnych* (Ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych oraz poprawa ich jakości);
- III. *Priorytet ekologiczny III – gospodarka odpadami* (Stworzenie racjonalnego systemu gospodarowania odpadami);
- IV. *Priorytet ekologiczny IV – zasoby przyrodnicze powiatu* (Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych);
- V. *Priorytet ekologiczny V – klimat akustyczny i pola elektromagnetyczne* (Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów);
- VI. *Priorytet ekologiczny VI – poprawa bezpieczeństwa mieszkańców* (Ochrona przed skutkami poważnej awarii);

Załącznik nr 2. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych (realizowanych przez inne jednostki).

- VII. *Priorytet ekologiczny VII – kopaliny i gleby* (Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi oraz ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem oraz rekultywacja terenów zdegradowanych);
- VIII. *Priorytet ekologiczny VIII – edukacja ekologiczna* (Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu).

Strategia Rozwoju Gminy Drawsko Pomorskie na lata 2014 – 2020

„Drawsko Pomorskie to gmina dobrze rozwinięta gospodarczo i społecznie – tu warto mieszkać, pracować i działać”, tak brzmi wizja przedstawiona w Strategii Rozwoju Gminy. Do najistotniejszych motorów rozwoju Gminy zaliczono: kapitał społeczny, społeczny klimat rozwoju, przywództwo, zasoby środowiska naturalnego i zainwestowanie infrastrukturalne. Przyjęto 3 cele strategiczne, służące rozwojowi Gminy Drawsko Pomorskie oraz kolejno przyporządkowane do nich wskaźniki monitorowania/rezultatu:

- *tworzenie przyjaznych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości;*
- powierzchnie terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą rok do roku,
- roczny kwotowy wzrost dochodów budżetu z podatku PIT,
- roczny kwotowy wzrost dochodów budżetu z podatku CIT,
- liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców,
- pomiar regularny rok do roku,
- liczba mieszkańców pomiar regularny rok do roku,
- liczba miejsc pracy pomiar regularny rok do roku.
- *dążenie do poprawy dostępności komunikacyjnej Gminy;*
- liczba istniejących w mieście miejsc parkingowych rok do roku,
- długość wyremontowanych dróg w kilometrach rok do roku,
- przeciętny czas dojazdu latem samochodem osobowym do Koszalina, Szczecina, Poznania,
- roczna liczba samochodów przejeżdżających przez (trzy, cztery) węzłowe punkty miasta,
- łączna liczba dziennych połączeń kolejowych i autobusowych stałych sezonowych rocznie,
- *wykreowanie lokalnych produktów w oparciu o zasoby Gminy;*
- liczba turystów w ciągu roku, pomiar regularny rok do roku,
- liczba miejsc noclegowych w gminie,
- pomiar regularny rok do roku,
- liczba miejsc w lokalach gastronomicznych,
- pomiar regularny rok do roku,
- liczba zarejestrowanych podmiotów z branży turystycznej liczona na koniec roku,
- roczna liczba odbywających się imprez turystycznych, kulturalnych, sportowych itp.
- roczna liczba sprzedanych biletów na imprezy kulturalne.

UZASADNIENIE

1. Przedstawienie istniejącego stanu

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa zgodnie z art. 17 ust. 1 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r. poz. 672 ze zm.) zarząd województwa, powiatu i gminy sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska.

Uchwałą nr XXXI/308/2013 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 31 stycznia 2013 r. przyjęty został do realizacji zaktualizowany Program ochrony środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie na lata 2012 – 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019.

2. Wyjaśnienie celu i potrzeb podjęcia uchwały

Celem jak i potrzebą podjęcia niniejszej uchwały jest określenie działań prowadzących do zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiska, poprawy stanu jakości środowiska – w tym: jakości powietrza, zapewnienia racjonalnej gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, przeciwdziałanie niekorzystnym zmianom klimatu itp. Wymóg sporządzenia przedmiotowego programu zapisany jest w art. 17 ustawy Prawo ochrony środowiska, który zgodnie z art. 18 wyżej przywołanej ustawy uchwalany jest przez radę miejską.

Przy czym należy tutaj podkreślić, iż nadrzędnym celem programu ochrony środowiska jest poprawa stanu środowiska na terenie gminy miejsko-wiejskiej Drawsko Pomorskie przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Program ochrony środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie obejmuje zagadnienia z zakresu ochrony środowiska na lata 2016 – 2019 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2020– 2023.

3. Wykazanie różnic między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Przyjęty do realizacji Uchwałą nr XXXI/308/2013 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim zaktualizowany program ochrony środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie na lata 2012 – 2015 z perspektywą na lata 2016 – 2019 zawiera harmonogram zadań przewidzianych do realizacji w latach 2012 – 2015, z perspektywą do 2019 r. Z uwagi na fakt, iż część zadań została już wykonana zachodzi konieczność przyjęcia niniejszego dokumentu z jednoczesnym wprowadzeniem nowych zadań do realizacji na kolejne lata.

4. Charakterystyka przewidywanych skutków społecznych i gospodarczych

Opracowanie, a następnie wdrażanie dokumentów programowych z zakresu ochrony środowiska ma na celu:

- poprawę jakości życia społeczeństwa poprzez wprowadzenie przedsięwzięć prowadzących do skutecznej poprawy stanu środowiska z wszystkimi jego elementami (m. in. powietrzem, wodą, powierzchnią ziemi, fauną i florą),
- skuteczne zarządzanie środowiskiem na każdym szczeblu realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska,
- przyczynianie się do wzrostu świadomości ekologicznej,
- umożliwienie realizacji przedsięwzięć przy udziale środków z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

5. Skutki finansowe związane z wejściem w życie uchwały

Skutki finansowe dla samorządu związane z wejściem w życie uchwały dotyczą przede wszystkim:

- obowiązku aktualizowania dokumentów nie rzadziej niż co 4 lata,
- opracowywania i wdrażania ewentualnych programów szczegółowych,
- realizacji zadań inwestycyjnych przewidzianych w programie,
- edukacji społeczeństwa.

6. Źródła finansowania

Dochody budżetu miasta oraz dotacje pozyskane w ramach Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a także funduszy Unii Europejskiej.

Program Ochrony Środowiska dla gminy Drawsko Pomorskie na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023 został pozytywnie zaopiniowany przez Zarząd Powiatu Drawskiego Uchwałą Nr 222 z dnia 24 sierpnia 2016 r.

Do sporządzonego dokumentu nie wniesiono uwag ani wniosków.